

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
Навчально-науковий інститут економіки і управління
Кафедра міжнародної економіки

УДК 338.246.027:330.322

«До захисту в ЕК»

«До захисту допущено»

Директор інституту

Завідувач кафедри

_____ Олег ШЕРЕМЕТ _____ Світлана ГУТКЕВИЧ

«___»_____2024 р.

«___»_____2024 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА НА ЗДОБУТТЯ
ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА

за освітньо-професійною програмою «Міжнародна економіка»
зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»
на тему: «Залучення іноземних інвестицій та їх вплив на розвиток
країни»

Виконав

здобувач 2 курсу, групи МЕ 2-4М

Питова Дар'я Вікторівна

Керівник д.е.н., проф. _____

Гуткевич Світлана Олександрівна

Рецензент _____

Я як здобувач(ка) Національного університету харчових технологій розумію і підтримую політику університету з академічної доброчесності. Я не надавав(-ла) і не одержував(-ла) недозволеної допомоги під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Здобувач _____

Київ – 2024 р

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
ННІ Економіки і управління

Кафедра міжнародної економіки
Освітній ступінь – магістр
Спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
Освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

«__» _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА

Питової Дар'ї Вікторівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи

«Залучення іноземних інвестицій та їх вплив на розвиток країни»

керівник роботи

Гуткевич Світлана Олександрівна, доктор економічних наук, професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Тема затверджена наказом по інституту від « 817-КС» від 09.10. 2023 року

2. Строк подання студентом роботи 04.02.2024 року

3. Інформаційна база

нормативно - правові акти, навчальні підручники, навчальні посібники,
монографії, наукові статті, данні Держстату України, електронні ресурси.

4. Зміст основних положень роботи

В розділі 1 розкрито наукові основи інвестиційної діяльності

В розділі 2 надано аналіз залучення іноземних інвестицій

В розділі 3 визначено шляхи розвитку процесу залучення іноземних інвестицій в економіку країни.

5. Дата видачі завдання 01.09.2023

6. Календарний план виконання кваліфікаційної роботи

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ РОБОТИ

Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
Підготовка I-го розділу	02.10.2023	виконано
Підготовка II-го розділу	30.10.2023	виконано
Підготовка III-го розділу	04.12.2023	виконано
Завершення написання роботи	05-15.12.2023	виконано
Передзахист кваліфікаційних робіт	08-09.01.2023	виконано
Здача готової роботи	04.02.2024	виконано

Здобувач _____ /Дар'я ПИТОВА/

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник _____ /Світлана ГУТКЕВИЧ/

(підпис)

(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

до кваліфікаційної роботи магістра на тему:

«Залучення іноземних інвестицій та їх вплив на розвиток країни»

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Робота містить 11 таблиць, 14 рисунків, кількість використаних джерел - 86.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна діяльність, іноземні інвестиції, ефективність, міжнародний досвід, стратегія.

Метою кваліфікаційної роботи є аналіз наукових основ інвестиційної діяльності та процесу залучення іноземних інвестицій в економіку країни, визначення основних пріоритетів національної економіки.

Основні завдання кваліфікаційної роботи:

- розкрито економічну сутність інвестицій та іноземних інвестицій;
- розглянута мотивація суб'єктів іноземного інвестування;
- дані методи та показники економічної ефективності інвестиційної діяльності;
- дана економічна характеристика національної економіки;
- проаналізовано динаміку залучення інвестицій;
- дано оцінку ефективності інвестиційної діяльності;
- визначено основні пріоритетні напрями інвестиційної діяльності;
- розглянуто міжнародний досвід інвестиційної діяльності;
- розроблено стратегію залучення іноземних інвестицій.

Предмет роботи: процес залучення іноземних інвестицій та їх вплив на розвиток економіки.

Об'єкт роботи: вплив іноземних інвестицій на розвиток економіки України.

Методи аналізу. При написанні кваліфікаційної роботи було використано монографічний; статистичні: табличний, графічний, рядів динаміки, метод кореляційного аналізу; метод порівняльного аналізу; абстрактно-логічний.

Наукові результати. Основні положення та результати викладено в наукових виданнях та доповідалися на науково-практичних конференціях та семінарах: «Освітня міграція: Мотиви та пріоритети» (2023, НУХТ); «Вплив міжнародного академічного туризму на освітній простір» (2023, НУХТ).

ABSTRACT

to master's degree work on the topic:

«Attracting foreign investments and their impact on the country's development»

The qualification work consists of an introduction, three sections, conclusions, a list of used sources, and appendices. The work contains 11 tables, 14 figures, the number of used sources - 86.

Keywords: investment, investment activity, foreign investment, efficiency, international experience, strategy.

The actuality of the paper. Attracting investments is an important process that affects the economic development of the country. Investments are an additional source of financial resources and, when used effectively, contribute to the development of economic sectors and the country's economy as a whole, through the introduction of new technologies, involvement in modernization processes, and the development of international economic cooperation.

The purpose and objectives. Analysis of the scientific basis of investment activity and the process of attracting foreign investments to the country's economy, determination of the main priorities of the national economy.

The main tasks of the qualification work:

- the economic essence of investments and foreign investments is revealed;
- the motivation of subjects of foreign investment is considered;
- given methods and indicators of economic efficiency of investment activity;
- this economic characteristic of the national economy;
- the dynamics of attracting investments were analyzed;
- an assessment of the effectiveness of investment activity is given;
- the main priority areas of investment activity are determined;
- the international experience of investment activity was considered;
- a strategy for attracting foreign investments was developed.

The subject of the work: the process of attracting foreign investments and their impact on the development of the economy.

The object of the work: the influence of foreign investments on the development of the economy of Ukraine.

Methods of analysis. A monograph was used when writing the qualification work; statistical: tabular, graphic, dynamic series, method of correlation analysis; method of comparative analysis; abstract and logical.

Scientific results. The main provisions and results were presented in scientific publications and reported at scientific and practical conferences and seminars: "Educational Migration: Motives and Priorities" (2023, NUHT); "The influence of international academic tourism on the educational space" (2023, NUHT).

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1 НАУКОВІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	10
1.1 Економічна сутність інвестицій. Іноземні інвестиції.....	10
1.2 Мотивація суб'єктів інвестиційної діяльності.....	16
1.3 Економічна ефективність інвестицій: показники та методи.....	21
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ.....	31
2.1 Економічна характеристика національної економіки.....	31
2.2 Динаміка залучення інвестицій.....	39
2.3 Оцінка ефективності інвестиційної діяльності.....	48
Висновки до розділу 2.....	55
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСУ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ.....	56
3.1 Основні пріоритетні напрями інвестиційної діяльності.....	56
3.2 Міжнародний досвід інвестиційної діяльності як напрям впливу на розвиток країни.....	61
3.3 Стратегія залучення іноземних інвестицій.....	67
Висновки до розділу 3.....	73
ВИСНОВКИ.....	75
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	79
ДОДАТКИ.....	88

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Залучення інвестицій є важливим процесом, який впливає на економічний розвиток країни. Інвестиції є додатковим джерелом фінансових ресурсів та при ефективному використанні сприяють розвитку галузей економіки та економіки країни в цілому, шляхом впровадження нових технологій, залученню у процеси модернізації, розвитку міжнародної економічної співпраці.

У сучасних умовах світової конкуренції та чутливості економіки до зовнішніх економічних та політичних подій, зростає залежність між рівнем інвестиційної активності та економічним розвитком країни. Таким чином обсяги іноземних інвестицій набувають значення каталізатора інтеграції країни у світові економічні процеси.

Важливою умовою для іноземних інвесторів є створення у країні-реципієнті сприятливого клімату для здійснення інвестиційної діяльності. Метою країни є розроблення власної стратегії залучення інвестицій, з урахуванням особливостей та рівня розвитку економіки країни, що має в основі формування інвестиційної привабливості. Налагодження стабільного інвестиційного процесу передбачає обґрунтування наукових основ інвестиційної діяльності; врахування особливостей національної економіки: соціальні та економічні показники, політична ситуація, ресурсне забезпечення, пріоритетні напрями; визначення шляхів залучення інвестицій.

Метою дослідження є аналіз наукових основ інвестиційної діяльності та процесу залучення іноземних інвестицій в економіку країни, визначення основних пріоритетів національної економіки.

Для досягнення мети були поставлені та вирішені такі завдання:

- розкрито економічну сутність інвестицій та іноземних інвестицій;
- розглянута мотивація суб'єктів іноземного інвестування;
- дані методи та показники економічної ефективності інвестиційної діяльності;
- дана економічна характеристика національної економіки;

- проаналізовано динаміку залучення інвестицій;
- дано оцінку ефективності інвестиційної діяльності;
- визначено основні пріоритетні напрями інвестиційної діяльності;
- розглянуто міжнародний досвід інвестиційної діяльності як напрям впливу на розвиток країни;
- розроблено стратегію залучення іноземних інвестицій.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання результатів аналізу при активізації інвестиційної діяльності в галузях економіки.

Об'єкт кваліфікаційної роботи: вплив іноземних інвестицій на розвиток економіки України.

Предмет кваліфікаційної роботи: процес залучення іноземних інвестицій та їх вплив на розвиток економіки.

Методи аналізу: монографічний (при аналізі наукових основ у першому розділі); статистичні: табличний, графічний (при оформленні статистичних даних у другому розділі), рядів динаміки (при розрахунку темпів приросту показників у другому розділі), метод кореляційного аналізу (при визначеності залужності між рівнем інвестиційної привабливості країни та обсягами прямих іноземних інвестицій у другому розділі); метод порівняльного аналізу (при розгляді міжнародного досвіду інвестиційної діяльності у третьому розділі); абстрактно-логічний (при розробці стратегії залучення іноземних інвестицій у третьому розділі).

Інформаційна база: нормативно-законодавчі документи, підручники, навчальні посібники, монографії, наукові статті, данні Державної служби статистики України, електронні ресурси.

Обсяг і структура роботи. Кваліфікаційна робота виконана на 101 сторінках, складається з вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу та загальних і додатків. У вступі визначено актуальність теми, мету, об'єкт, предмет, завдання, методи аналізу, інформаційну базу та структуру роботи. У першому розділі узагальнено наукові основи інвестиційної діяльності. У другому розділі надано аналіз процесу залучення іноземних інвестицій в Україну. У третьому

розділі визначено шляхи розвитку процесу залучення іноземних інвестицій в економіку країни. Робота містить 11 таблиць, 14 рисунків, кількість використаних джерел - 86.

Апробація результатів дослідження: Основні положення та результати викладено в наукових виданнях та доповідалися на науково-практичних конференціях та семінарах: «Освітня міграція: Мотиви та пріоритети» (2023, НУХТ); «Вплив міжнародного академічного туризму на освітній простір» (2023, НУХТ).

РОЗДІЛ 1

НАУКОВІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Економічна сутність інвестицій. Іноземні інвестиції

Процес залучення іноземних інвестицій це комплексна діяльність, яка спрямована на залучення капіталу в національну економіку та активізацію інвестиційної діяльності країн. Інвестиції є складної економічною категорією, значення якої має науковий та практичний інтерес.

У Законі України "Про інвестиційну діяльність" надається найбільш точне та категоричне визначення "інвестиції", згідно якому інвестиціями є "всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) та/або досягається соціальний та екологічний ефект". Таким чином залучення інвестицій відбувається у різних формах: "кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери (крім векселів); рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності); майнові права інтелектуальної власності; сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих ("ноу-хау"); права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права; інші цінності" [1].

Як економічна категорія інвестиції виконують наступні функції [2]: сприяють процесу простого та розширеного відтворення основних засобів у виробничій та невиробничій сфері, забезпечують процес обороту капіталу, здійснюють переміщення капіталу у більш привабливі сфери.

Інвестиції пов'язані з низкою економічних категорій та понять, одними з яких є інвестиційна діяльність та інвестиційний процес. Інвестиційна діяльність визначається, як сукупність практичних дій фізичних, юридичних осіб і держави

щодо реалізації інвестицій. Інвестиційна діяльність провадиться на основі: інвестування, що здійснюється громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, спілками і товариствами, а також громадськими і релігійними організаціями, іншими юридичними особами, заснованими на колективній власності; державного інвестування, що здійснюється органами державної влади за рахунок коштів державного бюджету, позичкових коштів, а також державними підприємствами та установами за рахунок власних і позичкових коштів; місцевого інвестування, що здійснюється органами місцевого самоврядування за рахунок коштів місцевих бюджетів, позичкових коштів, а також комунальними підприємствами та установами за рахунок власних і позичкових коштів; державної підтримки для реалізації інвестиційних проектів; іноземного інвестування, що здійснюється іноземними державами, юридичними особами та громадянами іноземних держав; спільного інвестування, що здійснюється юридичними особами та громадянами України, юридичними особами та громадянами іноземних держав. Інвестиційна діяльність забезпечується шляхом реалізації інвестиційних проектів і проведенням операцій з корпоративними правами та іншими видами майнових та інтелектуальних цінностей" [1].

Інвестиційний процес пов'язаний з інвестиційною діяльністю та є послідовною сукупністю практичних дій громадян, юридичних осіб і держав, направлених на здійснення інвестиційної діяльності, обґрунтування доцільності інвестицій та їх реалізацію з метою отримання прибутку, або рішення екологічних, соціальних і інших проблем. Даний процес є єдністю фінансових, трудових, матеріально-технічних і інноваційних ресурсів.

Інвестиції мають наукову класифікації, в основу якої покладено групувальні ознаки. Розмежування інвестицій на види (форми) здійснюється з метою аналізу та підвищення ефективності їх використання. На рисунку 1.1 нами узагальнено схему основних групувальних ознак. Важливим є групування інвестицій за формою власності: прямі та портфельні, об'єктом вкладення: реальні та фінансові, формою участі: приватні, іноземні державні та спільні.

Рисунок 1.1 Класифікація інвестицій

Джерело: розроблено на основі [2]

Двома основними видами інвестицій є прямі та портфельні, що є групуванням за формою участі. Прямі інвестиції визначаються, як вкладення коштів у матеріальне виробництво та збут з метою активної участі в управлінні підприємством або компанією, в які здійснюються вкладення, та отримання доходу від участі в їх діяльності (прямі інвестиції призводять до набуття певного контролю над об'єктом розміщення капіталу) [3]. Портфельні інвестиції - це вкладення засобів у різні фінансові інструменти (активи), є пасивним володінням цінними паперами і не передбачає з боку інвестора участі в оперативному управлінні підприємством [4]. Такі інвестиції включають в себе вкладення фінансових ресурсів у розробку інвестиційних проектів, придбання акцій, облігацій та інших цінних паперів, які випускаються державою або підприємствами, цільові грошові вклади, витрати на придбання цінностей та банківські депозити. Під час здійснення портфельних інвестицій інвестор розширює свій фінансовий капітал [2]. Прямі інвестиції є більш поширеними в галузях економіки, так як являють собою капіталовкладення у реальні матеріальні та нематеріальні активи. Відповідно є фінансуванням проектів з довгостроковим терміном (будівництво, виробничий потенціал, товарно-матеріальні ресурси, земельні ресурси та ін.) та сприяють відтворенню основних

засобів. Не матеріальними об'єктами вкладення прямих інвестицій є підвищення кваліфікації трудових ресурсів, науково-дослідницька діяльність, маркетинг, забезпечення інформацією та ін.).

Деякі автори [2] виокремлюють валові та чисті інвестиції, що пов'язані з формуванням національного доходу, який є джерелом простого та розширеного відтворення та формує фонд накопичення і складається з фонду відшкодування та оновлення (Додаток А). Валові є загальним обсягом засобів, спрямованих на виробництво, і формуються за допомогою фонду відшкодування (інвестиції у нове будівництво, придбання засобів виробництва та збільшення товарно-матеріальних запасів). Валові інвестиції є сумою чистих інвестицій та амортизаційних відрахувань. Перевищення валових інвестицій перед амортизаційними відрахуваннями створює просте та розширене виробництво основних засобів, при цьому коли вони рівні (чисті інвестиції дорівнюють нулю), відбувається тільки просте. Чисті інвестиції представляють собою валові інвестиції без амортизаційних відрахувань та є вкладенням засобів у повторно створювані виробничі фонди і формуються за допомогою фонду розвитку підприємства.

Іноземні інвестиції визначають як один з важливих видів інвестицій за формою власності, тобто вкладення, які здійснюються громадянами іншої країни, являють собою позикові й кредитні ресурси іноземних громадян, юридичних осіб і держав [5]. Відповідно до Закону України «Про режим іноземного інвестування» іноземні інвестиції - це цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. Іноземні інвестиції можуть здійснюватися у вигляді: іноземної валюти; національної валюти; рухомого та нерухомого майна і пов'язаних з ним майнових прав; акцій, облігацій, інших цінних паперів; грошових вимог та права на вимоги виконання договірних зобов'язань; прав інтелектуальної власності; прав на здійснення господарської діяльності; інших цінностей відповідно до законодавства [6].

Виділяють різні види іноземних інвестицій. За формою власності іноземні інвестиції можуть бути державними та приватними. Державні інвестиції визначаються як інвестиції, що реалізуються державними установами чи підприємствами з використанням коштів з бюджетів, позабюджетних фондів, запозичених коштів, а також з використанням власних або позичених ресурсів підприємств. Приватні інвестиції є вкладеннями, сформованими за рахунок ресурсів корпоративних підприємств і організацій або громадян, включаючи як власні, так і залучені кошти. За формою власності виділяють прями та портфельні іноземні інвестиції. Щодо джерел фінансування інвестиційної діяльності, іноземні вкладення можуть бути здійснені за рахунок власних фінансових ресурсів інвестора, запозичених коштів, державних кредитів, кредитів фінансових установ, або за рахунок залучених фінансових ресурсів нерезидентів, таких як кошти інших вкладників. В залежності від факторів переміщення виробництва за кордон інвестиції можна класифікувати як ті, що сприяють розширенню експорту, обслуговують ринки приймаючих країн, здійснюються під впливом стимулюючих заходів приймаючих країн, або спрямовані на виробництво продукції для внутрішнього ринку [7].

Згідно Закону України «Про режим іноземного інвестування» за типом інвестованих активів, іноземні капіталовкладення можуть здійснюватися у формі: "часткової участі у підприємствах, що створюються спільно з українськими юридичними і фізичними особами, або придбання частки діючих підприємств; створення підприємств, що повністю належать іноземним інвесторам, філій та інших відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб або придбання у власність діючих підприємств повністю; придбання не забороненого законами України нерухомого чи рухомого майна, шляхом прямого одержання майна та майнових комплексів або у вигляді акцій, облігацій та інших цінних паперів; придбання самостійно чи за участю українських юридичних або фізичних осіб прав на користування землею та використання природних ресурсів на території України; придбання інших майнових прав;

господарської (підприємницької) діяльності на основі угод про розподіл продукції; в інших формах, які не заборонені законами України" [6].

Залучення іноземних інвестицій має наступний вплив на економіку країни[8]:

- залучення додаткових джерел фінансових ресурсів;
- системне реформування економіки;
- стимулювання інновацій: залучення нових технологій та методів управління та маркетингу;
- структурні зміни в галузях економіки;
- створення конкурентного середовища;
- зміна структури експорту та імпорту;
- створення додаткового попиту на кваліфіковані трудові ресурси;
- розвиток окремих галузей, секторів виробництва.

Інвестиційний процес являє собою систему, що є сукупністю взаємодіючих елементів, суб'єктів та об'єктів. Суб'єктами іноземного інвестування є іноземні інвестори, які провадять інвестиційну діяльність на території України, а саме: юридичні особи, створені відповідно до законодавства іншого, ніж законодавство України; фізичні особи - іноземці, які не мають постійного місця проживання на території України і не обмежені у дієздатності; іноземні держави, міжнародні урядові та неурядові організації; інші іноземні суб'єкти інвестиційної діяльності, які визнаються такими відповідно до законодавства України [6].

Іноземне інвестування може відбуватись в об'єкти, що не заборонені на державному рівні. Закон України «Про інвестиційну діяльність» [1] визначає об'єктами будь-яке майно, в тому числі основні фонди і оборотні кошти в усіх галузях економіки, цінні папери (крім векселів), цільові грошові вклади, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, інші об'єкти власності, а також майнові права. Забороняється інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України, а також порушує права та інтереси громадян, юридичних осіб і держави, що охороняються законом.

Таким чином, інвестицій як складна економічна категорія є вкладенням капіталу з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. Іноземні інвестиції є одним з основних видів, економічна сутність яких визначає важливість їх залучення для розвитку економіки країн. Вивчення основних категорій та понять, розмежування інвестицій згідно їх класифікаційних ознак і видів (форм) іноземних капіталовкладень, а також визначення суб'єктів й об'єктів дозволяє підвищити ефективність інвестиційної діяльності.

1.2 Мотивація суб'єктів інвестиційної діяльності

Інвестиційна діяльність є складним процесом, який багато в чому залежить від суб'єктів та об'єктів інвестування, так як в основу покладено рішення інвестора щодо вибору об'єкту, яке не обмежується законодавством, за винятком не відповідності правам й інтересам держави та її громадян, основним чинником є його мотивація. Мотивація суб'єктів є процесом спонукання до здійснення діяльності, що має на меті досягнення певних результатів. На рисунку 1.2 нами представлено вплив мотивації на залучення інвестицій.

Рисунок 1.2 Вплив мотивації на залучення інвестицій

Джерело: розроблено на основі [2]

Мотив це економічна категорія, що є причиною спонукання, спрямування та регулювання діяльності. Основним мотивом суб'єктів інвестування є отримання

прибутку, також визначають, досягнення соціального, екологічного та інших ефектів. Система мотивів інвестора формує мету та цілі, досягнення яких потребує здійснення інвестиційної діяльності. Вибір об'єкту обумовлюється такими категоріями, як орієнтири, привабливість і пріоритети. Орієнтири визначають спрямованість інвестицій, для інвестора це є привабливі та пріоритетні об'єкти інвестування. Рівень інвестиційної привабливості характеризується інтегральним показником, який є результатом впливу економічних, соціально-політичних, екологічних та інших факторів, що визначають конкурентоспроможність об'єкту в залучення інвестицій та відображають наскільки конкретний об'єкт привабливіший порівняно з іншими [9]. Інвестиційна пріоритетність є економічною категорією, яка вказує на більш привабливий об'єкт для інвестування. Отже, пріоритетність об'єктів визначається комплексом показників, критеріїв ефективності умов і факторів. Не завжди інвестиційно привабливий об'єкт є пріоритетним. Тому визначення мотивів суб'єктів інвестування є важливим етапом здійснення інвестиційної діяльності.

Так як мотивація має суб'єктивний характер, нами розглянуто мотиви за окремими групами суб'єктів. За аналізом наукових праць [10, 11] нами визначено, що розділяють такі групи суб'єктів: фізичні особи, національні корпорації, транснаціональні компанії, фінансові інституції, країни. Домогосподарства не є основними учасниками на світовому ринку інвестицій, але їх інтереси зазвичай впливають на мотиви компаній, корпорацій та інших типів інвесторів. Мотиви до інвестування з боку фізичних та юридичних осіб, пов'язані між собою, при цьому основним є поліпшення споживання при здійсненні будь-якої діяльності, в тому числі міжнародної інвестиційної, також отримання додаткового доходу та створення страхового фонду. Суб'єктами такої діяльності є зазвичай заможні домогосподарства, що володіють високими доходами та значними накопиченнями. Основним об'єктом іноземного інвестування фізичних осіб є нерухомість.

В основі мотивації до іноземного інвестування національних корпорацій знаходиться максимізація економічного зиску, тобто збільшення прибутку. Це

може бути здійснено двома шляхами, як у вигляді максимізації капіталізації власних цінних паперів (короткострокові цілі), так і у формі збільшення прибутковості у поточному році. Наступний мотив є інтегрованим, що поєднує два попередні. В мотиваційному полі ТНК основою є намір здійснювати виробничу діяльність за кордоном. Вкладаючи іноземні інвестиції транснаціональні компанії створюють структури за кордоном, що у подальшому виробляють продукцію або здійснюють надання послуг, маючи доступ до місцевих ресурсів. Основною метою є максимізація рівня прибутку в порівнянні з національним виробництвом. Досягненню сприяють наявні мотиви, а саме: розширення діяльності на нові ринки збуту, обминання торгівельних бар'єрів, доступність до наявних місцевих ресурсів, диверсифікація ризиків та оптимізація оподаткування [8]. Фінансові інституції є фінансовими посередниками, що акумулюють кошти інших інвесторів та здійснюють спеціалізовану інвестиційну діяльність, в основі якої окрім економічного ефекту, часто на меті є соціальний або екологічний результати. Тому серед мотивів іноземного інвестування є одержання поточного прибутку, зниження рівня ризиків та довгострокові стратегічні цілі.

Держава є одним з основних суб'єктів інвестиційної діяльності, виступаючи як інвестор, так учасника, оскільки вона здійснює вплив на інвестиційний процес через державний сектор і побічно. Непрямий вплив відбуваються у формі: державного кредитування, податкового регулювання, амортизаційної політики, приватиції, ліцензування та квотування, стандартизації та ін. Держава-інвестор виконує свої функції через державне регулювання, впроваджуючи стимули та обмеження залучення інвестицій у галузі економіки, що мають стратегічне державне значення та відповідають національним інтересам [2]. Мотивацією для інвестування є отримання додаткового капіталу, доступу до ринків та необхідних ресурсів, обмін технологіями, підтримка геополітичних стратегій.

У таблиці 1.1 надано переваги та недоліки впливу іноземних інвестицій на економіку країни-реципієнта та країни-резидента.

Вплив іноземних інвестицій на економіку країн-резидентів і країн-реципієнтів

Країна-резидент	
Переваги	Недоліки
⇒зростання доходів за рахунок перерозподілу капіталу в більш прибуткові проєкти за кордоном ⇒збільшення експорту товарів, технологій, устаткування ⇒стимулювання інноваційного процесу	⇒високий ступінь ризику ⇒зниження темпів вітчизняного виробництва ⇒міграція робочої сили ⇒уповільнення темпів економічного росту через переміщення капіталу за кордон
Країна-реципієнт	
Переваги	Недоліки
⇒стимулювання темпів зростання національної економіки ⇒залучення сучасних технологій, техніки, устаткування ⇒створення додаткових робочих місць ⇒підвищення конкуренції	⇒зменшення доходів, так як прибуток інвестора надходить у іншу країну ⇒імпорт не нових технічних засобів, технологій ⇒витіснення внутрішніх виробників ⇒посилює залежність від іноземного капіталу ⇒використання внутрішніх сировинних ресурсів

Джерело: розроблено на основі [8, 12]

На основі аналізу наукових праць [8] нами визначено, що вплив іноземних інвестицій на економіку приймаючої країни може мати як позитивний, так і негативний характер, залежно від рівня розвитку, він є різним для розвинутих, тих, що розвиваються та країн з перехідною економікою. Позитивними наслідками, на які зазвичай орієнтуються при залученні інвестицій є: зменшення дефіциту платіжного балансу; компенсація загального дефіциту фінансових ресурсів для економічного розвитку і фінансування структурної перебудови, освоєння природних ресурсів; зростання обсягів виробництва та створення нових виробництв, що орієнтуються на експорт; збільшення внутрішнього попиту на товари виробничого призначення; залучення передових технологій виробництва, імпорт та освоєння нової техніки та устаткування; активізація конкуренції на внутрішньому ринку, диверсифікація та удосконалення методів

та форм конкуренції; впровадження сучасних методів управління, набуття нових знань у сфері маркетингу, менеджменту, підвищення правової та управлінської культури ведення бізнесу; прискорення розвитку слаборозвинених територій.

Також залучення іноземних інвестиції має недоліки серед яких [12]:

- штучне подовження життєвого циклу застарілих товарів і технологій на ринку, що вирішує проблему перенасичення ринку країни-донора та проблему утилізації. Обмін передовими технологіями відбувається насамперед між високорозвиненими країнами;
- переміщення екологічно небезпечних виробництв, що сприяє зниженню рівня забруднення в країнах-донорах і, отже, вирішенню проблеми екологізації економіки. Це загострить проблему в країнах-реципієнтах;
- інвестування з метою встановлення контролю та ліквідації підприємств для усунення конкурентів. Формування структурного безробіття можливе також внаслідок конкурентної боротьби підприємств з іноземним капіталом і підприємств з національними фінансовими ресурсами;
- встановлення іноземними інвесторами контролю над сировиною з метою її подальшої експлуатації та збереження власної сировинної бази;
- відтік капіталу з країни внаслідок репатріації прибутку в країну інвестора.

Кожен учасник інвестиційного процесу зацікавлений у його організації та ефективному завершенні. Розглянемо мотивацію учасників з позиції вкладення та залучення іноземних інвестицій, що формується на основі наступних чинників. Вивезення капіталу зумовлене: надлишком капіталів у країні (низькі рівні прибутку чи відсутність відповідної економічної структури для застосування капіталів); потребою у нових ринках збуту та сировини; формуванням конкурентоспроможної економіки; міжнародним поділом праці; транснаціоналізацією економіки, пошуком стабільних умов для використання капіталів. Чинниками до залученні іноземних інвестицій є обмеженість внутрішніх інвестиційних ресурсів; низька активність власних інвесторів; необхідність впровадження нових технік та технологій разом з інвестиціями,

підвищення рівня конкурентоспроможності економіки та отримання доступу на світові ринки, а також модернізація соціальної інфраструктури суспільств [13].

Таким чином, встановлено, що мотивація впливає на інвестиційну діяльність та розглянуто мотиви за групами суб'єктів інвестування. Визначено, що держава може виступати, як інвестор та учасник інвестиційного процесу. Проаналізовано вплив іноземних інвестицій на економіку країни-реципієнта та резидента, на чому зроблено висновок, що він має двобічний характер та з одного боку існують переваги для національної економіки, а з іншого можливі недоліки.

1.3 Економічна ефективність інвестиційної діяльності: показники та методи

Ефективність інвестиційної діяльності є результативним показником, яка вимірюється досягненням суб'єктом інвестування повного або часткового ефекту. Ефект - це абсолютний показник результату, що є наслідком дії або впливу від здійснення певної діяльності. Ефективність інвестиційної діяльності може бути економічною, соціальною та екологічною (Додаток Б). Головним ефектом для інвестора зазвичай є економічний, який є різницею між фінансовим результатом та витратами на реалізацію проєкту.

Для оцінки економічної ефективності інвестицій використовують методи та показники, за допомогою яких визначається інвестиційна привабливість та пріоритетність. Результати аналізу та оцінки об'єкту інвестування впливають на рішення інвестора щодо вкладення інвестицій, максимізацію майбутнього прибутку, через урахування ризиків та визначення шляхів їх мінімізації.

Аналіз наукових праць [9] показав, що методи оцінки ефективності інвестиційних об'єктів визначаються формами, джерелом інвестування, рівнем інвестиційного ризику, факторами, що впливають на ефективність інвестицій. Якість та повнота інформації щодо інвестування впливає на ефективність проведення структурних змін в економіці країни, як на галузевому, так і регіональному рівні, що дозволяє приймати якісні та обґрунтовані управлінські рішення вчасно. Таким чином, для ефективного здійснення інвестиційної

діяльності необхідні інформаційні бази даних про обсяги, форми, суб'єкти і об'єкти інвестування задля оцінювання перспектив інвестування, з урахуванням інвестиційного потенціалу, через аналіз інвестиційних потоків та джерел фінансування галузевої структури інвестицій.

Нами розглянуто метод порівняльних оцінок, метод визначення різних факторів, метод складення рейтингу та інвестиційного портфелю, що мають в основі визначення інвестиційної привабливості та пріоритетності, а також метод аналізу чутливості проєкту, сценаріїв розвитку та моделювання, які використовуються для оцінки та урахування ризиків.

Сутність метод порівняльних оцінок інвестиційної привабливості або інвестиційного клімату полягає у зіставленні характеристик об'єкту інвестування, регіону чи країни. Історія даного методу налічує більше 30 років, його було започатковано співробітниками Гарвардської школи бізнесу, використовуючи експертну шкалу з критеріями для країни в цілому: законодавчі умови для іноземних і національних інвесторів, умови пересування капіталу та можливість використання національного капіталу, стан національної валюти, політична ситуація, рівень інфляції. За недостатності показників, при всебічному аналізі об'єкта інвестування надані характеристики доповнюються відповідно до мети порівняння. Наприклад, у Японії використовується описання за різними критеріями без кількісної оцінки показників [9]. Метод визначення різних факторів, враховуючи політичну ситуацію, екологічні тенденції та інші фактори впливу має широке застосування у США. В основу покладено чотири показники інвестиційного клімату: економічна ефективність інвестицій, ділова життєздатність, потенціал розвитку територій і основні складові податкової політики, враховуючи дані складається «Щорічна статистична карта» за всіма штатами [9].

В інвестиційному процесі важливою передумовою ефективності є правильно визначені пріоритетність і привабливість об'єктів інвестування, що характеризуються станом соціально-економічного розвитку територій, тобто інвестиційним кліматом. Інвестиційний клімат визначають як сукупність

соціальних, економічних, організаційних, правових, політичних, соціокультурних передумов, що зумовлює привабливість і доцільність інвестування. Інвестиційний клімат відображає наскільки готова економічна система приймати та успішно використовувати інвестиції, що визначає об'єктивні можливості участі у інвестиційному процесі, а також умови для майбутньої діяльності інвесторів щодо вкладання інвестицій [15].

Рівень інвестиційної привабливості виступає визначальною умовою для активної інвестиційної діяльності і, відповідно, для ефективного соціально-економічного розвитку економіки. Схему показників для оцінки інвестиційної привабливості надано у Додатку В. Існують різні варіації методичних підходів та факторів, які необхідно враховувати при оцінці. Аналіз рівня інвестиційної привабливості регіонів ґрунтується на статистичних даних кожного регіону окремо та узагальнених синтетичних показниках [9]: оцінка економічного розвитку, що відображає потенціал, можливості та потреби місцевого ринку; оцінка розвитку інвестиційної інфраструктури, з наданням умов залучення інвестицій та їх реалізації; оцінка демографічної ситуації, аналізуючи структуру, кваліфікацію та потенціал попиту населення; оцінка рівня інвестиційного ризику, що є основним фактором впливу на рішення інвестора та аналізує політичний, економічний, екологічний та інші види ризику. Згідно до результатів за кожним показником, визначається його питома вага у загальній оцінці. Тобто інвестиційна привабливість регіонів є інтегральним показником, сумою добутоків значень синтетичних показників на їх вагомість (відсоток) у кінцевому результаті. Відповідно до даної оцінки регіони об'єднують та формують у певні групи за рівнем інвестиційної привабливості, що мають власні характеристики інвестиційного клімату та відповідні пріоритетні напрями для залучення інвестицій (Додаток Г).

Наступним розглянутим методом є побудова рейтингу інвестиційної привабливості та пріоритетності, який використовують для здійснення вибору об'єкту інвестування, на основі критеріїв привабливості. На рисунку 1.3 надано схему побудови процесу інвестиційного рейтингу.

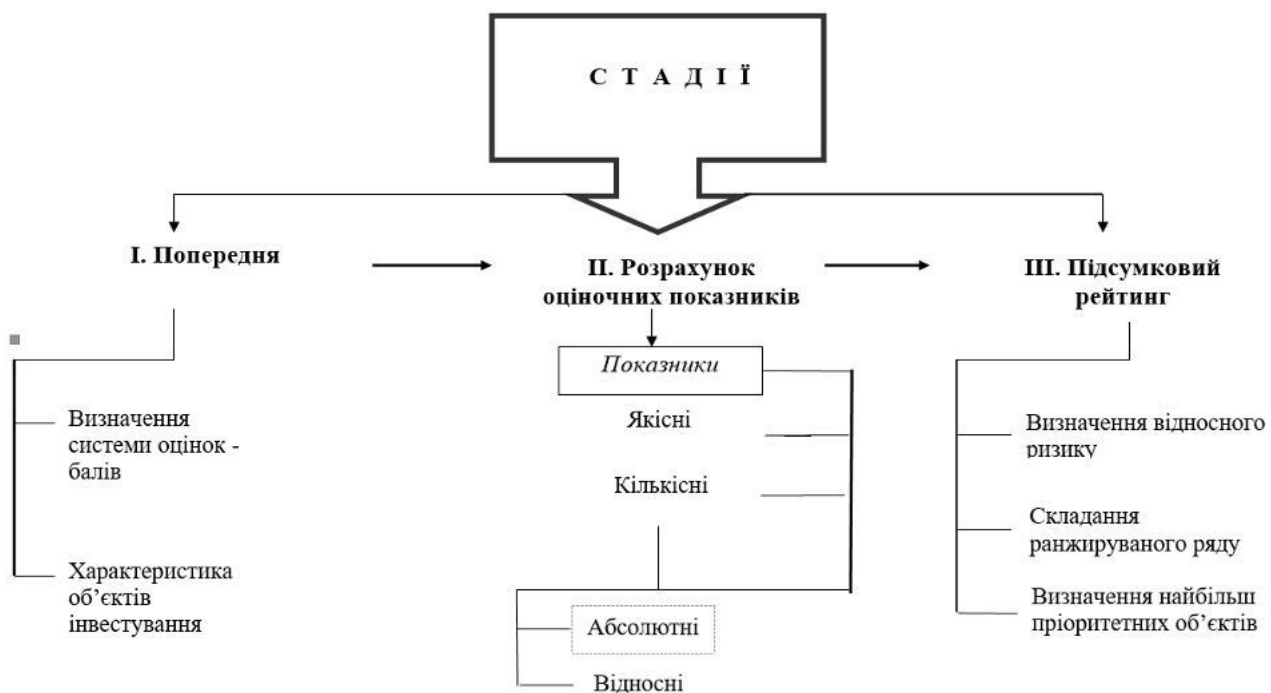

Рисунок 1.3 Схема побудови процесу інвестиційного рейтингу

Джерело: [9]

Процес складання рейтингу відбувається у три стадії: визначення системи оцінок та надання характеристики об'єкту інвестування; розрахунок оціночних показників; побудова підсумкового рейтингу, а саме визначення відносного ризику, складання маржирувального ряду, визначення найбільш пріоритетних об'єктів. На основі результатів рейтингу та систематизації отриманих результатів складається інвестиційний паспорт. Даний документ містить узагальнену характеристику та визначає пріоритетність об'єктів інвестування, їх рейтинг.

Інвестиційна діяльність є складним процесом, який об'єктивно здійснюється в умовах невизначеності, що пояснюється неможливістю точного та однозначного прогнозу майбутніх подій та залежністю від багатьох факторів, що створює наявність ризиків. Інвестиційний ризик показує кількісно оцінену невизначеність даного процесу, пов'язану з можливістю виникнення негативних подій та їх наслідків у вигляді конкретних фінансових втрат, таких як зниження доходів, зростання витрат або втрата прибутку. Наявність ризиків впливає на

мотивацію та результативність процесу залучення інвестицій. Ризик розраховується як добуток імовірності на збиток.

$$R = P * A, \quad (1.1)$$

де P - імовірність виникнення;

A - розмір можливого збитку [17].

Для урахування ризиків використовують методи, що мають в основі їх оцінку та аналіз. Метод аналізу чутливості проєкту базується на проведенні оцінки з метою визначення, як зміниться ефективність інвестиційного проєкту за умови зміни одного із вихідних параметрів. Наступним є метод сценаріїв розвитку, який потребує наявності вихідної інформації у вигляді кількісної характеристики незадовільного (низький рівень продажів, низькі ціни збуту) стану та бажаного стану інвестиційного проєкту. За вихідними даними формується та досліджується три можливих сценарії розвитку: песимістичний, найбільш вірогідний та оптимістичний, на основі яких визначається узагальнюючий показник ефективності з урахуванням факторів невизначеності – показника очікуваного інтегрального ефекту, позитивне значення відображає доцільність вкладення інвестицій. Метод статистичних випробувань, або моделювання, базується на теорії імовірності та є синтезом двох попередніх кількісних методів оцінки ризику. Оцінка передбачає аналіз профілю ризику – графіків, що демонструють імовірність настання кожного з можливих варіантів розвитку подій [14].

Для визначення доцільності інвестування іноземними інвесторами в економіку окремої держави, використовують результати певної країни за міжнародними індексами, в результаті чого здійснюється аналіз та оцінка рівня інвестиційної привабливості, що визначає позицію серед інших країн у інвестиційному рейтингу. Досліджуючи значення та методики розрахунку глобальних індексів, науковці [18, 19] виокремлюють такі: Рейтинг легкості ведення бізнесу (Doing Business), Рейтинг конкурентоспроможності (IMD World Competitiveness Yearbook), Індекс сприйняття корупції (Transparency International), Індекс економічної свободи (Wall Street Journal & Heritage

Foundation), Індекс глобалізації KOF (KOF Swiss Economic Institute), Глобальний інноваційний індекс, Індекс глобальної конкурентоспроможності (World Economic Forum). У Додатку Д надано позиції, які займає Україна у даних рейтингах. Значення індексів охоплюють різні критерії, характеризуючи економічну, політичну, демографічну, екологічну ситуацію в країні, її інноваційний рівень та ін. Чим вищий бал має країна за показниками, тим більш надійною і менш ризиковою вона є для інвестування.

Визначення рівня економічної ефективності інвестицій орієнтується на збільшення потенційного фінансового ефекту та зниження усіх видів витрат під час реалізації інвестицій. На рисунку 1.4 представлено систему оцінки ефективності інвестицій.

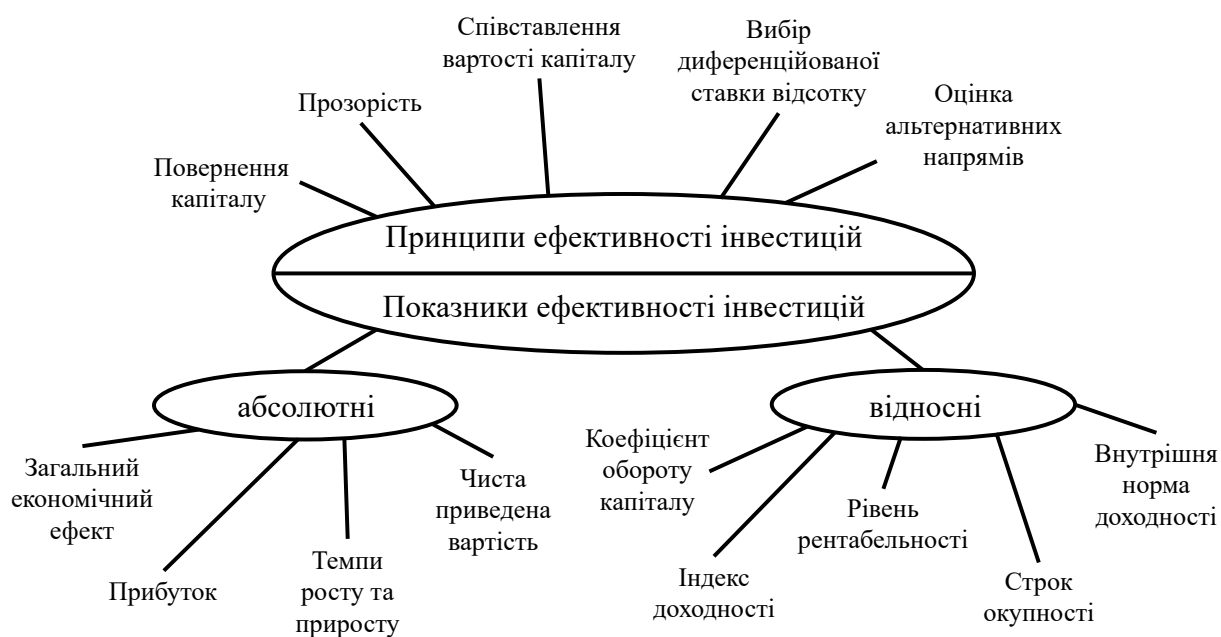

Рисунок 1.4 Система оцінки ефективності інвестицій

Джерело: розроблено на основі [9]

У даній системі визначено принципи, на яких ґрунтується оцінка ефективності: повернення капіталу, що інвестується, співставлення вартості капіталу, вибір диференційованої ставки відсотку, оцінка альтернативних можливостей інвестування та прозорість. На основі аналізу різних систем

показників кількісного оцінювання рівня ефективності та наукових підходів до їх розрахунку, нами виділено та представлено абсолютні (загальний економічний ефект, прибуток, чиста приведена вартість, темпи росту і приросту) та відносні (коефіцієнт обороту капіталу, індекс доходності, рівень рентабельності, строк (період) окупності, внутрішня норма доходності).

Загальний економічний ефект визначається, як абсолютний показник, що є різницею між вартісною оцінкою результатів та витрат на реалізацію проекту, та дозволяє оцінити результати з урахуванням термінів його реалізації, видів продукції, рівня продуктивності праці і витрат:

$$E = P_T - V_T, \quad (1.2)$$

де E - загальний економічний ефект, грн;

P_T - вартісна оцінка результатів, грн;

V_T - витрати на реалізацію, грн [9].

Сумарний показник вартісної оцінки результатів є сумою дисконтованих вартісних оцінок, що розраховуються по кожному i -му року (P_i):

$$P_i = O_i - C_i, \quad (1.3)$$

де O_i – обсяг продукції за i -й рік;

C_i – ціна одиниці продукції у i -му році, грн [9].

Відповідно, показник вартісної оцінки витрат є сумою дисконтованих вартісних оцінок витрат за формулою:

$$V_i = Z_i + K_i - L_i, \quad (1.4)$$

де Z_i – поточні витрати під час реалізації проекту у i -му році, грн;

K_i – капітальні вкладення у i -м році, грн;

L_i – залишкова вартість основних засобів, що вибувають у i -му році, грн [9].

Прибуток – це різниця, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати, та є доходом від реалізації інвестиційного проекту. Приріст прибутку ($\Delta\Pi$) це величини прибутку за попередний та поточний період.

Наступним показником є чиста приведена вартість, що є сумарною приведеною вартістю доходів, за винятком сумарної приведеної вартості витрат:

$$\text{ЧПВ} = \sum_{t=1}^n (ВД - ВВ), \quad (1.5)$$

де ЧПВ - чиста приведена вартість, грн;

ВД - вартість доходів, грн;

ВВ - вартість витрат, грн [9].

Внутрішня норма дохідності — це показник, який використовується у фінансовому аналізі для оцінки прибутковості потенційних інвестицій, це ставка дисконтування, яка робить чисту приведену вартість (ЧПВ) усіх грошових потоків рівною нулю в аналізі дисконтованих грошових потоків.

Індекс дохідності або коефіцієнт чистого дисконтного доходу є відносним показником, який відображає відношення чистого дисконтованого доходу та дисконтовану вартість інвестицій:

$$ІД = ЧДД/ДВІ, \quad (1.6)$$

де ІД - індекс дохідності;

ДВІ - дисконтована вартість інвестицій, грн [9].

Строк окупності є терміном, який необхідних для повернення вкладених інвестицій, тобто періодом, протягом якого чисті доходи, дисконтованих на момент завершення інвестицій, зрівняються з сумою залучених інвестицій. Даний показник розраховується за формулою:

$$T=K/P, \quad (1.7)$$

де T – строк окупності;

K – капітальні вкладення (інвестиції), грн;

P – прибуток, грн [9].

Рентабельність інвестицій вказує на ефективність вкладень і відображає рівень прибутковості чи збитковості підприємства, враховуючи обсяг вкладених інвестицій. Цей показник визначається як відношення різниці між прибутком та витратами до загальних витрат і розраховується за формулою:

$$PI = \frac{(P-Vt)}{Vt} \times 100\%, \quad (1.8)$$

де PI - рентабельність інвестицій;

Vt - витрати, грн [9].

Коефіцієнт обороту капіталу характеризує число оборотів оборотного

капіталу за повний період обороту. Періодом окупності можуть бути різні відрізки часу (рік, місяць, квартал), від інтенсивності оборотності буде залежати ефективність і прибуток. Показник розраховується за формулою:

$$K_o = \text{РП} / \text{ОК}, \quad (1.9)$$

де K_o - коефіцієнт обороту;

РП - обсяг реалізації продукції;

ОК - середній розмір оборотного капіталу [9].

Таким чином наявність різних методів та показників, що характеризують ефективність інвестицій, надає можливість оцінити її рівень та розрахувати потенційний результат, враховуючи наявні ризики. Це є необхідним для оцінки економічного ефекту, який є головним для інвестора, та направлений на отримання максимального прибутку при мінімальних витратах. Розглянуті методи та показники направлені на визначення привабливості об'єктів та пріоритетності, що є важливим як для економіки України, так і інших країн.

Висновки до розділу 1

На основі проведеного аналізу наукових основ інвестиційної діяльності, нами зроблено ряд висновків.

По-перше, інвестиції - це всі види грошових, майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в інвестиційні об'єкти з метою одержання прибутку або досягнення соціального чи екологічного ефекту. Іноземні інвестиції є одним з видів інвестицій за формою власності, вкладенням, що здійснюється громадянами іншої країни. Визначено вплив іноземних інвестицій на економіку країни та розглянуто суб'єкти та об'єкти іноземного інвестування, згідно до Законів України «Про інвестиційну діяльність» та «Про режим іноземного інвестування».

По-друге, встановлено, що мотивація суб'єктів впливає на процес залучення інвестицій через формування мети та цілей. Надано мотиви для здійснення інвестиційної діяльності за кожною групою суб'єктів: фізичні особи, національні

корпорації, транснаціональні компанії, фінансові інститути та держава. Проаналізовано переваги та недоліки іноземного інвестування для країни-реципієнта та резидента.

По-третє, визначено значення ефективності інвестицій і на основі проведеного аналізу встановлено, що економічний ефект є вирішальним для суб'єктів при виборі об'єкту, та може бути оціненим й прогнозованим. Були розглянуті методи та показники оцінки ефективності інвестицій, що використовують для визначення рівня інвестиційної привабливості та пріоритетності об'єкта інвестування, аналізу ризиків та у кінцевому результаті прийняття рішення щодо вкладання інвестицій.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПРОЦЕСУ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ

2.1 Економічна характеристика національної економіки

Об'єктом даного дослідження є вплив іноземних інвестицій на розвиток економіки України. Так як процес залучення інвестицій та рівень інвестиційної активності країни є напряду залежним від розвитку економіки країни, доцільним є надання економічної характеристики національної економіки.

Валовий внутрішній продукт є головним показником економічного розвитку країни, який є вартістю усіх товарів і послуг у ринкових цінах, створених на економічній території країни за той чи інший період, за винятком вартості їхнього проміжного споживання [20]. Структура ВВП відображає співвідношення галузей економіки країни. На рисунку 2.1 представлено динаміку структури ВВП України.

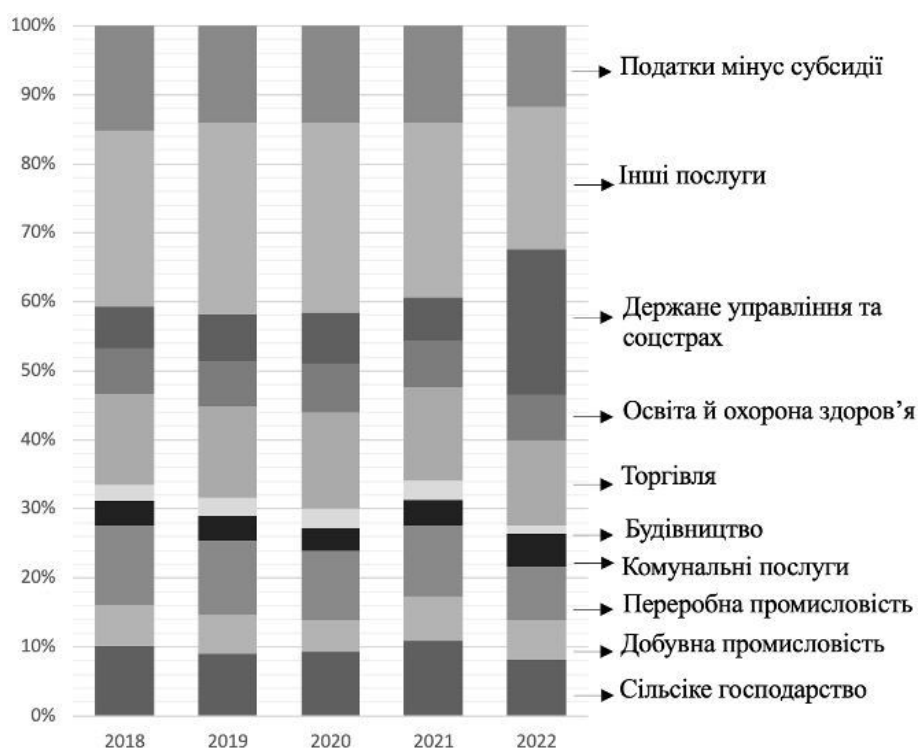

Рисунок 2.1 Динаміка структури ВВП України за 2018-2022 рр.

Джерело: [20]

Аналіз статистичних даних показав відносну стабільність за напрямками протягом аналізованого періоду. Сектор послуг займає найвагомішу частку, що охоплює фінансову і банківську діяльність, транспорт, оптову і роздрібну торгівлю, страхування, інформаційну галузь, медицину, освіту та індустрію розваг тощо. Наявне зростання частки первинного сектору у 2021 році, при зниженні відсотку сфери послуг. Торгівля займає найбільшу частку у третинному секторі, сільське господарство - у первинному. У переробній промисловості основними напрямками є металургійне виробництво та харчова промисловість [20]. У 2022 р. спостерігається зниження частки за більшістю видів економічної діяльності, окрім державного сектору, через видатки на війну та за рахунок рекордних обсягів міжнародної фінансової допомоги. Зниження обсягів податків відбулося через запровадження податкових пільг державою. Частка переробної промисловості зменшилась з причини руйнувань, окупації та активних боїв в індустріальних регіонах.

Рівень та динаміка ВВП вказують на рівень і динаміку економічного зростання і розвитку країни. Аналіз динаміки обсягів проведено на основі показників динамічного ряду, що характеризують процес розвитку з різних сторін. Нами розраховано абсолютний приріст, темпи зростання, темпи приросту за ланцюговим та базисним принципами, відповідно за попередній або взятий за базисний період, а також абсолютний розмір 1% приросту. Абсолютний приріст вказує на скільки певний рівень ряду різниться від взятого для порівняння.

$$\Delta = U_i - U_x, \quad (2.1)$$

де Δ - абсолютний приріст, грн;

U_i , U_x - величина показника за даний (i), попередній (i-1) або базисний (o) роки[21].

Темп росту є відношенням величини економічного показника даного періоду до його величини за інший аналізований період, прийнятий за базу порівняння.

$$Tr = U_i / U_x \times 100\%, \quad (2.2)$$

де Tr - темп росту, % [22].

Темп приросту показує відношення на скільки процентів змінився поточний

рівень показника, порівняно з попереднім або базовим періодом.

$$T_{пр} = (T_{р} - 1) \times 100\%, \quad (2.3)$$

де $T_{пр}$ - темп приросту, % [23].

Абсолютний розмір 1% приросту використано для визначення відношення абсолютного приросту до темпу приросту, вираженого у відсотках, що вказує на вартість 1% приросту та розраховується за ланцюговим принципом [21].

$$\text{Абсолютний розмір 1\% приросту} = (Y_i - Y_{i-1}) \div \frac{Y_i - Y_{i-1}}{Y_{i-1}} \times 100 = 0.01 Y_{i-1} \quad (2.4)$$

Результати розрахунків надано у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка ВВП України за 2019-2022 роки

Рік	ВВП, млрд. грн	Абсолютний приріст, млрд.грн		Темпи росту, %		Темпи приросту		Абсолютний розмір 1% приросту, млрд. грн
		Y_{i-1}	Y_o	Y_{i-1}	Y_o	Y_{i-1}	Y_o	
2018	3558.7	-	-	-	-	-	-	-
2019	3974.6	+415.9	+415.9	111.7	111.7	11.7	11.7	35.5
2020	4194.1	+219.5	+635.4	105.5	117.9	5.5	17.9	39.9
2021	5459.6	+1265.5	+1900.9	130.2	153.4	30.2	53.4	41.9
2022	5191.0	-268.6	+1632.3	95.1	145.9	-4.9	45.9	54.8

Джерело: розроблено на основі [24]

Аналіз статистичних даних показав, що з 2019 по 2021 рік наявне зростання ВВП, у 2021р. темп росту становить 137.4% за базисний принципом. У 2022 році відбулося зниження обсягу ВВП на 4.9%, на це вплинув військовий стан економіки та період відновлення після світової пандемії 2020 року, що також призвело до нижчого зростання у даному періоді порівняно з 2019 та 2021 роками.

Україна є однією з індустріально-аграрних країн Східної Європи з змішаною економікою, що розвивається. Основу української економіки становлять

багатогалузева промисловість, сільське господарство і сфера послуг. У зв'язку з повномасштабним вторгненням та тимчасовою окупацією частини території країни, економіка перебуває у військовому стані, що впливає на рівень інвестиційної привабливості та національні пріоритети.

Задля оцінки та аналізу економічного стану України, нами також розглянуто основні макроекономічні показники за період 2019-2022 рр., що представлені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка основних макроекономічних показників України за 2019-2022 рр.

	2019	2020	2021	2022	Темпи приросту, 2022 до 2019, %
ВВП, млн. грн	3974564	4194102	5459574	5191028	+30
ВВП, млн. дол	153781	155582	199770	160500	+4.5
Експорт товарів та послуг, млн. грн	1636416	1637399	2224704	1840563	+12.5
Імпорт товарів та послуг, млн. грн	1947599	1681526	2286067	2712325	+39
Сальдо торгівлі товарами та послугами, млн.грн	-311183	-44127	-61363	-871762	-15.2%
Рівень безробіття, %	8.6	9.9	10.3	25.8	+200
Індекс інфляції, %	104.1	105.0	110.0	126.6	+22
Середньорічний курс (НБУ), грн/\$1	25.8	26.96	27.29	32.34	+25
Державний борг, % до ВВП	50.3	60.8	48.9	78.4	+55.9

Джерело: розроблено на основі [24]

На основі даних показників визначено, що за аналізований період 2019-2022 років, у результаті впливу зовнішніх та внутрішніх подій: світової пандемії COVID-19 та військового стану економіки, відбулося погіршення за основними макроекономічними показниками. За розрахованими темпами приросту 2022 до 2019 року, бачимо, що обсяг ВВП, виражений у національній валюті збільшився

на 1216 млрд грн, що є 30%, при цьому ВВП, виражений у доларах зріс лише на 4.5%, це є результатом підвищення середньорічного курсу на 25% та індексу інфляції на 22%. Рівень безробіття у 2022 р. порівняно з 2019 р. зріс на 200%, максимальне погіршення відбулося у 2022 році через внутрішню та зовнішню міграцію населення. Збільшення державного боргу складає 55.9 %, що є результатом фінансових запозичень, кредитів та позик. Сальдо торгівля товарів та послуг є від'ємним, за 2019-2022 роки різниця перевищення імпорту над експортом збільшилося на 15.2%, обсяг імпорту товарів та послуг збільшився на 39%, а експорт на 12.5%.

Структуру експорту та імпорту товарів України розглянуто на основі порівняльного аналізу 2022 р. до 2018 р. (Додатки Е та Ж). У результаті нами визначено, що у структурі імпорту товарів не відбулося значних змін. Основні частки займають машини та устаткування (2018 р. - 27.52%, 2022 р. - 28.5%), паливно-енергетичні товари (2018 р. - 24.12%, 2022 р. - 23.3%), продукція хімічної промисловості (2018 р. - 19.05%, 2022 р. - 18.2%), продовольчі товари і сільськогосподарська продукція (2018 р. - 8.70%, 2022 р. - 11.5%). У структурі експорту 2022 р. порівняно з 2019 р. збільшилась частка продовольчих товарів та сільськогосподарської продукції з 40.6% до 65.4%, машин та обладнання з 6.8% до 7.9%, зменшилась частка металів та металевих виробів з 28.0% до 9%. Переважання первинного сектору у загальному обсязі експорту є несприятливим для розвитку економіки. При виробництві сировини залучається менша кількість виробничих та обробних процесів, що не збільшує вартості. У результаті відбувається експорт сировини у інші країни, де виготовляється готова продукція, яка потім імпортується в Україну. Тому є необхідним збільшення частки товарів з вищою доданою вартістю, що потребує залучення додаткових фінансових ресурсів та використання нових технологій для удосконалення ланцюгів виробничого процесу, що як результат призводить до зростання їх кінцевої вартості, підвищення доходів та відповідно ВВП країни.

На забезпечення процесу залучення іноземних інвестицій впливає ряд умов: економічна та політична стабільність, нормативно-законодавча база

регулювання інвестиційної діяльності та система захисту прав суб'єктів інвестування, належна інфраструктура й наявність необхідних ресурсів. Таким чином обсяги іноземних інвестицій характеризують розвиток національної економіки та ступінь інтеграції у світову економічну систему. Науковці [25] визначають, що прямі іноземні інвестиції є додатковим джерелом капіталу та сприяють вирішенню проблеми нестачі внутрішніх джерел фінансування, а їх ефективне використання не тільки компенсує недостатність власних інвестиційних ресурсів, а ще відіграє важливу роль у стимулюванні економічного зростання, залученні нових технологій, удосконаленні виробництва, підвищенні конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку. На рисунку 2.2 надано джерела фінансування капітальних інвестицій у 2021 році.

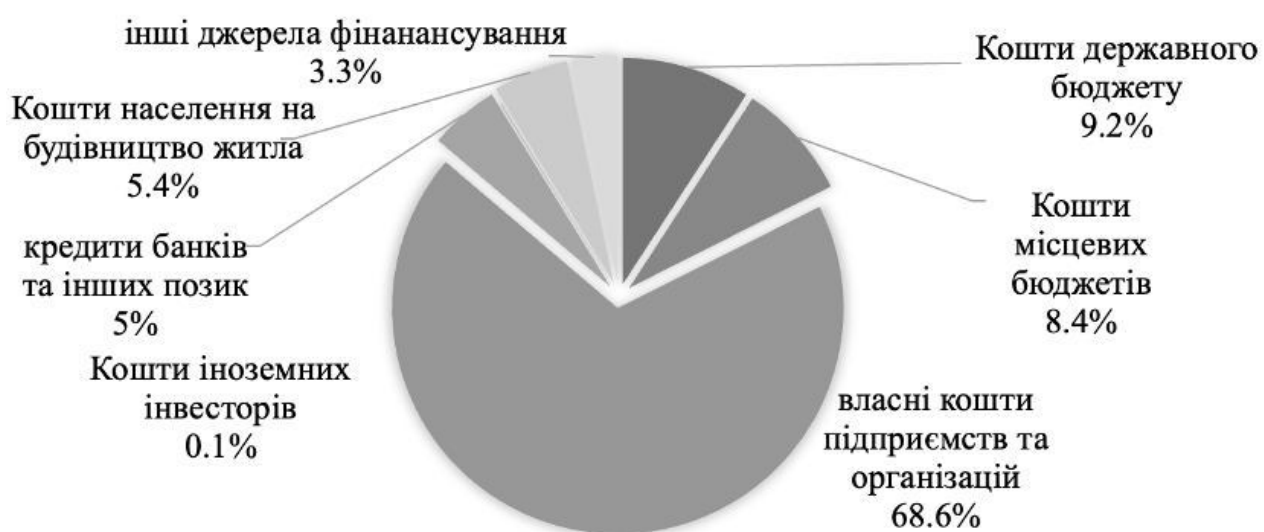

Рисунок 2.2 Капітальні інвестиції за джерелами фінансування у 2021 році
Джерело: [20]

За даними визначено, що головним джерелом фінансування є власні кошти підприємств та організацій, які склали 362.6 млрд. грн (68.6 %). Частка капіталовкладень іноземних інвесторів дорівнювала 779.0 млн. грн, що складає лише 0.1%. На основі даних Міністерства фінансів України [24] нами

проаналізовано динаміку прямих іноземних інвестицій за 2018-2020 роки, що представлено у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка ПІІ України, 2018-2022 рр.

	2018	2019	2020	2021	2022
ПІІ в Україну, млн. дол.	4455	5860	-868	6687	1152
Абсолютний приріст +/-	+763	+1405	-6728	+7555	-5535
ПІІ з України, млн. дол.	-5	648	82	-198	529
Абсолютний приріст +/-	-13	+653	-566	-280	+727
Сальдо, млн. дол.	+4460	+5212	-950	+6885	+623

Джерело: розроблено на основі [24]

Аналіз статистичний даних показав, що найбільші обсяги ПІІ в Україну були у 2021 році, найменші у 2020 р., відповідно ПІІ з України є найбільшими - у 2019 р., найменшими - у 2021 р. Сальдо потоків ПІІ має тенденцію зростання з 2017 до 2019 року, 2020 та 2021 році є найнижчі результати, але бачимо різке підвищення у 2021 році. Така динаміка відбувається через вплив зовнішньої та внутрішньої ситуації країни, що відображається на рівні інвестиційної привабливості.

Рівень інвестиційної привабливості характеризує національну економіку за низкою показників, відображаючи переваги та проблеми інвестування у дану країну. На основі наукових робіт [2, 26] нами узагальнено фактори, що впливають на інвестиційну привабливість на макрорівні, основними з яких є: економічна, політична та соціальна ситуація; ефективність державної інвестиційної політики; законодавство; судова система; гарантії захисту прав інвесторів; рівень розвитку інвестиційної інфраструктури; екологічна політика; рівень інвестиційного ризику; темпи росту ВВП; рівень інфляції; досконалість податкової системи; культура й освіта населення; валютна і фіскальна політика.

Дані індексу інвестиційної привабливості України за 2018-2022 роки надано на рисунку 2.3

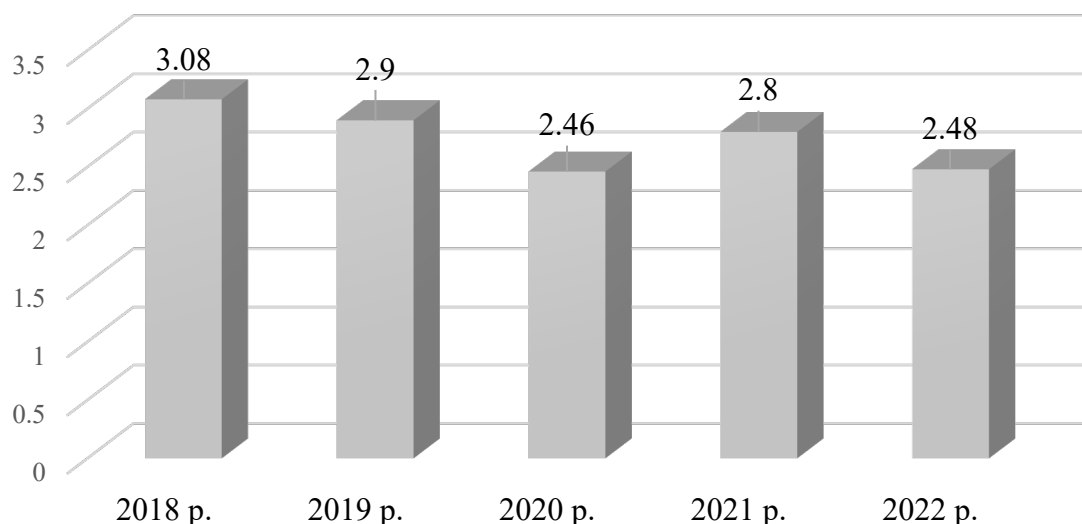

Рисунок 2.3 Індекс інвестиційної привабливості України у 2018-2022 рр.

Джерело: складено на основі [27]

Динаміка індексу інвестиційної привабливості України складена за результатами експертного дослідження, що щорічно проводиться Європейською Бізнес Асоціацією щодо стану інвестиційної привабливості України. Найвищий показник у даній вибірці був у 2018 році, у 2022 р інтегральний показник дорівнював 2.48, що є близьким зі значенням за 2020 рік під час активної фази пандемії Covid-19.

Перевагами інвестування в Україну є природно-ресурсний потенціал, сприятливий клімат, родючі ґрунти (чорнозем займає 46% загальної площі), вигідне географічне положення, а також наближеність до країн ЄС, відносно дешева кваліфікована робота сила, високий рівень науково-дослідних розробок, розвинена інфраструктура. Також позитивними факторами впливу на інвестиційну привабливість є отримання статусу кандидата в ЄС, скасування мит та квотна експорт з України, транспортний безвізовий режим з країнами ЄС, включення української енергосистеми до єдиної енергосистеми Європи [27].

Основними проблемами є військовий стан України та тимчасова окупація територій, результатом чого є міграція й мобілізація населення, що негативно впливає на ринок праці та руйнування інфраструктури; недосконалість державного

управління та інституційного середовища, що призводить до недостатнього захисту прав інвесторів, порушення принципів ринкової конкуренції та збільшення корупційних ризиків; розповсюдженість тіньової економіки; недостатня розвиненість внутрішнього ринку через низький внутрішній попит; зношеність виробничих потужностей, та необхідність значних фінансових ресурсів для їх відновлення.

Таким чином Україна є інвестиційно привабливою, але не пріоритетною для інвесторів. Загальне погіршення показників у 2022 році є результатом впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на національну економіку.

2.2 Динаміки залучення інвестицій

Здійснення інвестиційної діяльності, що спрямована на залучення інвестицій, особливо іноземних, є одним з пріоритетних напрямів економічної політики України. Важливим фактором, що впливає на рішення іноземних інвесторів є вже наявні обсяги інвестицій в економіці та ефективність їх використання. Тому наявність інвестиційної історії є дуже важливим та впливає на інвестиційну привабливість країни

Для аналізу залучення іноземних інвестицій нами розглянуто міжнародну інвестиційну позицію України (Додаток 3). Міжнародна інвестиційна позиція країни є статистичним звітом, який відображає вартість і структуру зовнішніх фінансових активів та зобов'язань на певний момент часу [29]. У 2022 році наявне перевищення залишків за прямими та портфельними інвестиціями в економіку перед інвестиціями з країни, але спостерігається зменшення обсягів як прямих, так і портфельних інвестицій в економіку України через вплив військового стану економіки на інвестиційну діяльність країни. Також за аналізований період 2018-2022 років є переважання ПІІ над портфельними в середньому у 1.5 рази. Науковці [29] визначають, що саме прямі іноземні інвестиції відіграють головну роль у залученні необхідних фінансових ресурсів, забезпеченні доступу до менеджменту та сучасних технологій. ПІІ не лише

впливають на структуру національних інвестиційних ринків, але й активізують сектори товарів та послуг. На рисунку 2.4 представлено динаміку ПІІ в Україну за 2018-2022 рр.

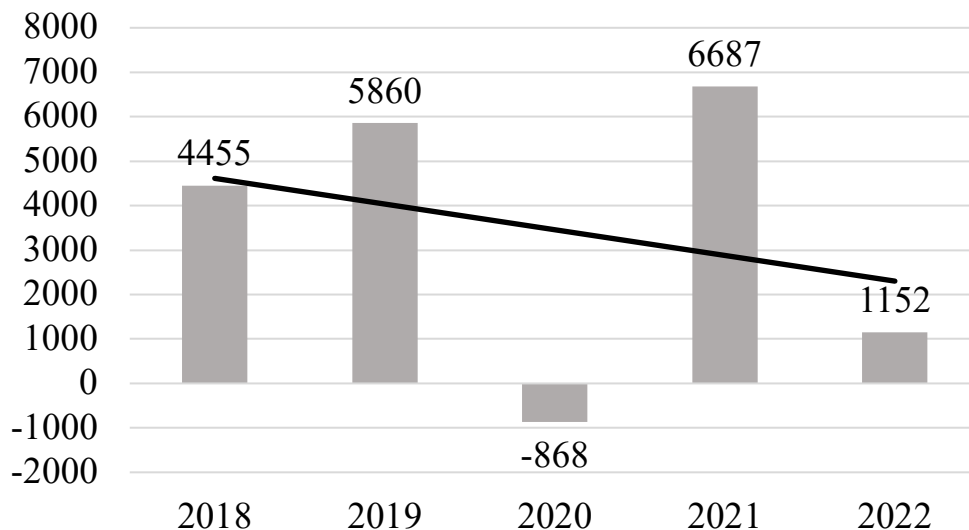

Рисунок 2.4. Динаміка ПІІ в Україну, млн. дол, за 2018-2022 рр.

Джерело: складено на основі [24]

Для визначення тенденції змін обсягів ПІІ побудовано лінію тренду, що вказує на їх зменшення на 3303 млн. дол. (74%) за період 2018-2022 рр.

На динаміку обсягів ПІІ впливає рівень інвестиційної привабливості країни. Для визначення залежності між обома змінними нами було використано метод кореляційного аналізу. По-перше, визначено коефіцієнт кореляції, що є числовою мірою статистичного зв'язку між двома змінними:

$$r = \frac{\sum[(X-x)*(Y-y)]}{\sqrt{\sum(X-x)^2 * \sum(Y-y)^2}}, \quad (2.5)$$

де r-коефіцієнт кореляції;

X, Y - змінні;

x, y - середні значення змінних [30].

На основі вихідних даних (Додаток II) коефіцієнт кореляції дорівнює:

$$r = \frac{2501.81}{\sqrt{0.29 \times 41221962.8}} = \frac{2501.8}{3457.5} = 0.72$$

Зв'язок між змінними виражається рівнянням регресії:

$$Y = y + R_{yx} * (X - x) [30], \quad (2.6)$$

де R_{yx} - коефіцієнт парної кореляції, який було розраховано за формулою:

$$R_{yx} = \frac{\Sigma[(X-x)*(Y-y)]}{\Sigma(X-x)^2} = \frac{2501.8}{0.29} = 8723.2 [30]. \quad (2.7)$$

За результатами розрахунків зв'язок виражений рівнянням регресії, яке має вигляд $Y = 8723.2X - 20357$. Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0.52$, що є квадратом коефіцієнту кореляції, визначає міру залежності варіації залежної змінної від варіації незалежних змінних. Тобто чисельно показує, яка частина варіації залежної змінної пояснена моделлю. [31]. На основі розрахунків побудоване кореляційне поле та представлено кореляційний лінійний зв'язок впливу індексу інвестиційної привабливості на обсяги ПІІ за 2019-2022 роки (рисунок 2.5).

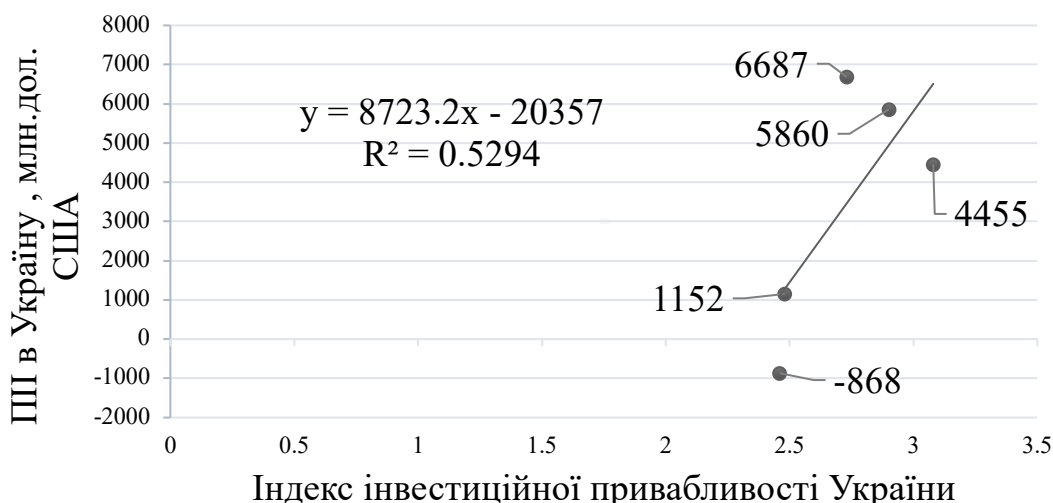

Рисунок 2.5 Кореляційне поле залежності ПІІ в Україну від індексу інвестиційної привабливості, 2018-2022р.

Джерело: розраховано на основі [24, 27]

Таким чином за результатами проведеного кореляційного аналізу визначено, що зв'язок між обсягами ПІІ в Україну та індексом інвестиційної привабливості є прямим. Тому підвищення рівня інвестиційної привабливості країни позитивно впливає динаміку ПІІ.

Структуру залучених прямих іноземних інвестицій за період 2018-2022 років надано у Додатку К. Основну частину займають інструменти участі в капіталі, що є прямим інвестуванням з набуттям інвестором контролю над об'єктом.

Частка боргових інструментів представляє собою фінансові інструменти, боргові зобов'язання видаючого їх суб'єкта перед вкладниками чи кредиторами, що включає різні види цінних паперів і фінансових інструментів, таких як облігації, кредитні засоби, банківські депозити та інші. З даними аналізу у 2018 р. вони склали 14%, у 2019 р. - 18.4%, у 2021 р. - 16.2 % у загальному обсязі, показники 2020 та 2022 років є від'ємними, що вказує на те, що велика частина обсягу фінансових інструментів виражена у формі зобов'язань чи боргів, які переважають над активами чи власним капіталом. Частка реінвестування доходів вказує на повторне інвестування прибутків чи дивідентів для отримання додаткового приросту капіталу.

Прямі іноземні інвестиції в Україну у своєму обсязі містять інвестиції, в яких кінцевим контролюючим інвестором є резидент, їх динаміка представлена у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка прямих іноземних інвестицій, в яких контролюючим інвестором є резидент (round tripping), 2018-2022рр.

	2018	2019	2020	2021	2022	2022-2018
Прямі інвестиції в Україну (без урахування реінвестування доходів), млн. дол	2135	2767	452	2371	230	-1905
Round tripping, млн. дол	419	956	230	1623	-615	-1034
Round tripping, у % до загального обсягу	19.6	34.6	50.9	68.5	-	-

Джерело: [32]

Процес направлення резидентами за кордон коштів, які потім повертаються в країну у вигляді прямих інвестицій є Round tripping. Основними чинниками використання даних операцій визначають [32]: захист прав власності; податкові та фінансові вигоди; існування валютного контролю та зміни валютного курсу; отримання доступу до більш якісних фінансових послуг. За даними таблиці 2.4 загалом за період 2018-2022 років обсяги round tripping інвестицій оцінено у 2613 млн дол, що становить 32,8 % від припливу ПІІ (без урахування реінвестованих

доходів) в Україну. Результати аналізу [33] свідчать, що частка round-tripping за 2021 р у Франції склала 10.4%, Польщі - 5.2, Німеччині - 10.8 %, Естонії - 4.3 %, Австрії - 2.6%. Впродовж 2018-2021 років спостерігається збільшення частки за даними операціями, у 2021 році обсяги дорівнюють 1623 млн. дол., що становить 68.5 %. В 2022 році обсяги round tripping оцінено у -615 млн. дол. Відтік коштів за цими операціями пов'язаний з повномасштабним вторгненням російських військ в Україну у лютому 2022р., що ускладнило економічну ситуацію в країні та знизило її інвестиційну привабливість.

Для аналізу обсягів ПІІ за країнами світу розглянуто географічну структуру прямих іноземних інвестицій в Україну, що представлена на рисунку 2.6. Діаграму побудовано на основі даних 2021 року, через відсутність повної звітності за 2022 рік, наданої Національним Банком України [28].

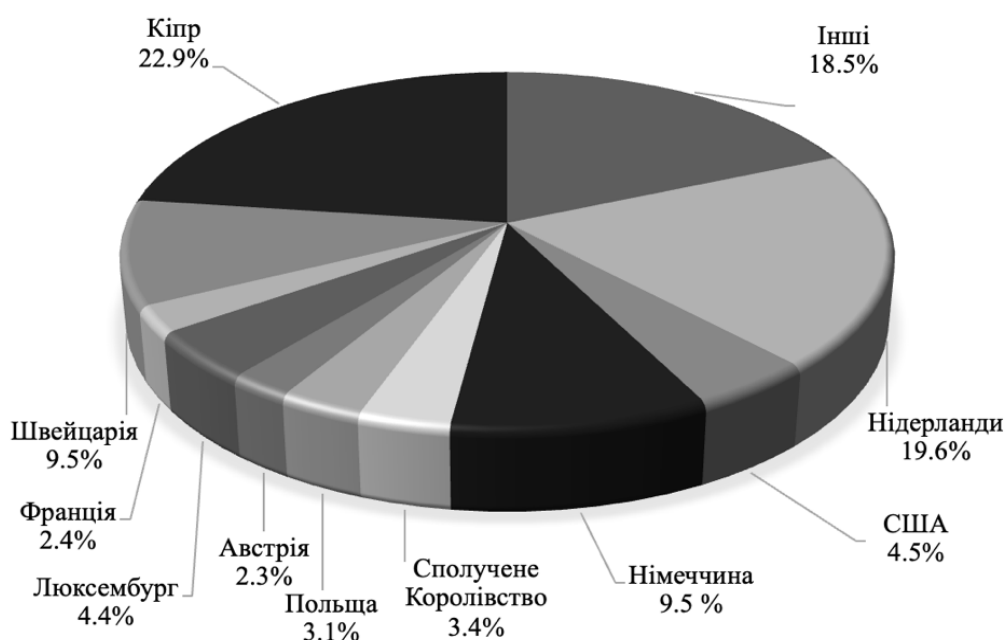

Рисунок 2.6 Географічна структура розподілу прямих іноземних інвестицій в Україну, млн. дол за 2021 р.

Джерело: [28]

За обсягами ПІІ в Україну у 2021 р. першому місці є Кіпр (22.9%), на другому - Нідерланди, по 9.5% припадає на Німеччину та Швейцарію. Динаміку структури за 2016-2021 роки надано у Додатку Л. Так як географічна структура

ППІ формується під впливом розвитку зовнішньоекономічних зв'язків зі стратегічними партнерами, тому обсяги з країн ЄС за період 2016-2021 р. постійно зростають, та у 2021 р становили 5443.9 млн. дол, що є 74.4% від загальних. Загалом наявна незначна географічна диверсифікація країн-експортерів ППІ, у 2021 році на найбільші частки припадають на 15 країн, що складає 88.6% від загального обсягу. Одні з найбільших часток припадають на Нідерланди, Швейцарію, Кіпр та Австрію, що є країнами-офшорних зон, та джерелами найбільших обсягів операції round tripping в Україну, що пояснює їх значне зменшення у 2022 році, через різке зниження обсягів ППІ з даних країн.

Структура регіонального розподілу прямих іноземних інвестицій в Україні за 2021 рік представлена на рисунку 2.7.

Рисунок 2.7 Регіональна структура розподілу ППІ в Україні, 2021 р.

Джерело: [28]

Аналіз статистичних даних (рисунок 2.7) показав, що тільки на 2 регіони України прийшлося по понад 1 млрд. дол. ППІ, 13 з 24 мають частку у структурі більше 2%. На їх загальну частку припадає 87.14% від загального обсягу вкладень. Найбільший обсяг прямих іноземних інвестицій надходить до

Дніпропетровської області (1640.8 млн. дол. і 22.42%) та м. Київ (1545.4 млн. дол. і 21.11%). Це пов'язане, зокрема, з тим, що Київ, крім того, що є адміністративним центром, є також потужним фінансовим та бізнесовим центром, важливим транспортним вузлом, центром торгівлі, посередництва та промислово регіону. Дніпропетровська область в основному привертає ПІІ у галузі видобутку та переробної промисловості, торгівлі й операції з нерухомістю. Науковці [34] визначають, що регіональна структура пов'язана з особливостями ведення господарської діяльності, пріоритетними напрямками розвитку, кліматично-природничими умовами, розвитком технологій та трудовим потенціалом, тощо.

Розподіл ПІІ в Україну за галузями у період 2019-2022 років надано на рисунку 2.8. Дані свідчать, що прямі іноземні інвестиції присутні у всіх галузях економіки, але їх частини є не збалансованими. Найбільші обсяги присутні у первинному секторі, на першому місці добувна промисловість (1730.5 млн. дол. або 23.64 %) та на другому сільське, лісове та рибне господарство (1127.8 млн. дол. або 15.41 %), що показує розвиток сировини, але не готової продукції з доданою вартістю.

Рисунок 2.8 Галузева структура розподілу ПІІ, % за 2021 р.

Джерело: [28]

Аналіз даних (рисунок 2.8) показав, що переробна промисловість займає 25.52% (1867.7 млн. дол.) з переважною більшістю у металургійне виробництво (1013.8 млн. дол. або 13.85%), хімічну (300.9 млн. дол. або 4.11%) та харчову промисловість (260.5 млн. дол. або 3.56%). Загалом вторинний сектор займає 26.53% від загального обсягу, що є важливим напрямом для розвитку задля удосконалення виробничих потужностей, залучення нових технологій, все це веде до виробництва конкурентоспроможної продукції з доданою вартістю. Сектор послуг відповідно має 34.42%, де найбільші частки у галузях непотребуючих довгострокових капіталовкладень і освоєння нових технологій: оптова та роздрібна торгівля (656.7 млн. дол. або 8.97%), фінансова та страхова діяльність (644.6 млн. дол. або 8.81%) та операції з нерухомістю (347.3 млн. дол. або 4.74%).

Динаміку галузевої структури ПІІ за галузями, що визначаються, як пріоритетні для розвитку економіки: сільське господарство, переробна промисловість: харчова промисловість, металургійне виробництво, машинобудування та будівництво протягом аналізованого періоду 2019-2021 рр., представлено в таблиці 2.5. У результаті аналізу статистичних даних визначено, що у 2021 році обсяг інвестицій у виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів зріс на 16%, проте частка цієї галузі в загальному обсязі зменшилася з 7.9% до 3.6%. Це свідчить про позитивну тенденцію та поступове підвищення інвестиційної привабливості, що обумовлено стабільним попитом на продукцію промисловості, при цьому, слід додати, що економіка України орієнтується на інші сектори, що може бути пояснене економічною та політичною ситуацією в країні. Галузі будівництва та машинобудування мають позитивну тенденцію за 2020-2021 роки, як свідчать данні таблиці 2.5, але при цьому частки у загальному обсязі залишаються незначними. Транспортна галузь також має приріст за обсягом ПІІ на 76.1 млн. дол., але зниження за часткою з 3% до 2.27%. Металургійне виробництво має постійне збільшення потоків ПІІ, та у 2021 році 13,85% від загального, відповідає стратегічним планам економіки України.

Динаміка обсягів ПІІ в Україну, млн. дол за 2019-2021 рр.

	Обсяги ПІІ, млн.дол.США			Абсолютний приріст, 2021 до 2019, %
	2019	2020	2021	
Прямі інвестиції в Україну	6017.4	-36.0	7320.2	+1302.8
Сільське, лісове та рибне господарство	38	224.6	1127.8	+1089.8
Переробна промисловість	829	-984.9	1867.7	+1038.7
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	483.1	224.1	260.5	-222.6
Металургійне виробництво	-797.0	-571.6	1013.8	+1810.8
Машинобудування	-181.2	-91.3	-29.3	+151.9
Будівництво	125.2	-119.0	67.3	-57.9

Джерело: [28]

Під час військового стану країни діяльність усієї економіки та кожної окремої галузі направлено на наповнення державного бюджету України, так як ВВП надає можливість розвивати військово-промисловий комплекс, що є головним пріоритетом країни. Загалом, під інвестиціями у військово-промисловий комплекс розуміють інвестиції в основний капітал та у реалізацію інноваційних проєктів, що сприятиме забезпеченню максимального економічного ефекту від залучення фінансових і виробничих ресурсів для удосконалення діяльності підприємств ВПК, розширенню внутрішнього та зовнішнього ринку продукції військового призначення та подвійного використання [35].

Таким чином, було надано аналіз динаміки залучення інвестицій в економіку України та визначено залежність між обсягами ПІІ та рівня інвестиційної привабливості. Встановлено, що зовнішньоекономічні події та міжнародна діяльність впливають на обсяги, динаміку потоків та географічну, регіональну і галузеву структуру прямих іноземних інвестицій.

2.3 Оцінка ефективності інвестиційної діяльності

Оцінка ефективності використання інвестицій в економіці є важливим етапом у здійсненні інвестиційної діяльності, так як збільшення та нарощення обсягу прямих іноземних інвестицій не визначає їх ефективність для стимулювання економічного розвитку. На рішення інвесторів щодо вкладання капіталу впливає інвестиційна історія країни щодо результативності вже залучених інвестицій.

Для оцінки ефективності залучення інвестицій нами проаналізовано достатність прямих іноземних інвестицій, що надходять у економіку України, для цього є необхідним знаходження ЮНКТАД-індексу надходження інвестицій, що розраховується за формулою:

$$\text{ЮНКТАД – індекс} = \frac{\text{ПП}_i / \text{ПП}_{\text{світ}}}{\text{ВВП}_i / \text{ВВП}_{\text{світ}}}, \quad (2.8)$$

де ПП_i - інвестиції до i -ї країни, грн;

$\text{ПП}_{\text{світ}}$ - світові потоки ПП, грн;

ВВП_i - ВВП i -ї країни, грн;

$\text{ВВП}_{\text{світ}}$ - світовий валовий продукт, грн [36].

Даний показник є співвідношенням обсягів прямих іноземних інвестицій в країну до економічних розмірів країни, що визначається через частку ВВП країни у загальносвітовому валовому продукті. При пропорційній відповідності частки у потоках ПП до частки у світовому ВВП, індекс дорівнює одиниці, що вказує на ефективність процесу залучення інвестицій та їх достатність. Коли значення індексу більше одиниці - країна отримує більший ніж можливо обсяг інвестицій виходячи з її розміру ВВП. В такому випадку інвестиції ефективно залучають ті країни, для яких характерні високий рівень інвестиційної привабливості, ліберальний податковий режим, науковий потенціал, розвинута інфраструктура, кваліфікована робоча сила. При недосяганні значення індексу одиниці, економіка не отримує необхідний обсяг інвестицій згідно розміру її ВВП. Зазвичай тоді економіка країни вважається не інвестиційно привабливою з

низкою чинників, що гальмують інвестиційні процеси, та не є ефективною в залученні інвестицій [36].

У таблиці 2.6 представлено результати розрахунків ЮНКТАД-індекс та коефіцієнт участі ПІІ у експорті країни.

Таблиця 2.6

ЮНКТАД-індекс та коефіцієнт участі ПІІ у експорті країни

	2017	2019	2021
ПІІ в Україну, млрд. дол	3.7	6	7.3
Світові ПІІ, млрд. дол	1970	1630	1580
ВВП України, млрд. дол	112.15	153.78	199.77
Світовий ВВП, млрд. дол	81400	87650	96510
ЮНКТАД-індекс	1.4	2.1	2.2
Експорт України, млрд. дол	48	55	66
Світовий експорт, млрд. дол	17268	18365	24227
Коефіцієнт участі ПІІ у експорті країни	0.68	1.2	1.7

Джерело: [24, 28, 37]

За статистичними даними (таблиця 2.6) бачимо, що за аналізований період 2017-2021 рр. значення ЮНКТАД-індексу зросло з 1.4 до 2.2, тобто обсяги ПІІ в Україну є більшими, порівняно з необхідними обсягами для економіки згідно частки у світовому ВВП., при цьому значення 2017 р. свідчать про низьку активність інвестиційної діяльності через відсутність певних чинників привабливості. Але у загальному обсязі ПІІ значну частку займають round tripping інвестиції, які не вважаються реальними інвестиціями та не здійснюють вплив на розвиток економіки. Високий показник індексу може сприяти негативному впливу на економічні процеси, у результаті підвищення рівня інфляції, через надмірні потоки ПІІ.

У таблиці 2.6 також надано динаміку коефіцієнту участі прямих іноземних інвестицій у експорті країни на основі проведених розрахунків, що є відношенням частки ПІІ у світових потоках до частки обсягів експорту у загальносвітовому за конкретний період.

$$K = \frac{PII_i / PII_{світ}}{X_i / X_{світ}}, \quad (2.9)$$

де X_i - обсяг експорту і-ї країни, грн;

$X_{світ}$ - обсяг світового експорту, грн [36].

Аналіз даних показав тенденцію збільшення показника за період 2017-2021 рр. з 0.68 до 1.7. Значення що є нижчими за одиницю свідчить про недостатність залучених прямих іноземних інвестицій у експортоорієнтовані галузі, але спрямованість ПІІ на внутрішній ринок. Відповідно у 2021 р. наявне перевищення обсягів ПІІ над можливостями їх залучення.

Оцінка ефективності використання залучених інвестицій вказує на їх результативність та є фактором впливу на майбутні рішення щодо вибору об'єкту. Результати доцільно використовувати при обґрунтуванні пріоритетності й привабливості напрямів вкладання інвестицій, та при відстеженні змін від впровадження певних заходів. Для оцінки ефективності використання залучених інвестицій в економіку України було розраховано наступні показники: прибуток, термін окупності, рівень рентабельності та коефіцієнт ефективності інвестицій. Розрахунки проведено на основі вихідних даних, наданих у Додатку М (Потоки прямих іноземних інвестицій та доходів від ПІІ за період 2017-2021 років.). Об'єктом оцінки є основні види економічної діяльності економіки України.

Основним показником ефективності є прибуток, що відображає економічний результат від використання наявних інвестицій та розраховується як різниця між доходом, отриманим від залучених інвестицій, та їх вартістю. Даний показник відображає абсолютний ефект без врахування використаних ресурсів та характеризує кінцевий результат діяльності.

Динаміка показнику прибутку від ПІІ за період 2017-2021 рр. представлена у таблиці 2.7.

Динаміка показнику прибутку від ПІІ, млн. дол. за 2017-2021 рр.

	2017	2019	2021
Сільське, лісове та рибне господарство	96.3	246.0	347.35
Промисловість	-371.1	-112.1	5250.05
Добувна промисловість	320.7	30.1	2969.81
Переробна промисловість	-646.3	381.2	2233.29
Харчова промисловість	-244.0	110.6	147.14
Хімічна промисловість	32.1	22.3	184.16
Металургійне виробництво	-421.6	255.7	1376.79
Будівництво	21.0	-48.6	-6.73
Оптова та роздрібна торгівля	293.2	792.4	1292.89
Транспорт	40.6	33.3	195.72
Фінансова та страхова діяльність	-321.0	-190.3	399.08
Операції з нерухомим майном	-34.6	-89.0	28.60

Джерело: розраховано на основі [28]

Аналіз даних (таблиця 2.7) показав, що за аналізований період 2017-2021 рр. наявне покращення показнику прибутку за всіма напрямками, окрім будівництва, де відбулося зниження значення від 21 млн. дол. у 2017 р. до -6.73 млн.дол у 2021 р. Найвищі показники прибутку у 2021 році за напрямками: промисловість (5250.05 млн. дол.), зокрема добувна промисловість (2969.81 млн.дол.), переробна (2233.29 млн.дол.), оптова та роздрібна торгівля (1292.89 млн.дол.). Найнижчими за напрямками: будівництво (-6.73 млн.дол.), операції з нерухомим майном (28.60 млн. дол.).

Наступним показником для визначення ефективності використання ПІІ є рівень рентабельності, що використовується для оцінки прибутковості інвестицій або порівняння ефективності різних інвестицій. Рентабельність інвестицій безпосередньо вимірює величину прибутку відносно вартості конкретної інвестиції. Чим вищими є результати, тим краще було застосовано

інвестування, тобто ефективніше. Результати розрахунків показнику рентабельності за 2017-2021 рр. надано у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Динаміка показнику рентабельності ПІІ, % за 2017-2021 рр.

	2017	2019	2021
Сільське, лісове та рибне господарство	37.4	647.2	30.8
Промисловість	-21.8	-4.5	130.0
Добувна промисловість	47.9	2.6	171.6
Переробна промисловість	-59.3	46.0	119.6
Харчова промисловість	-53.2	22.9	56.5
Хімічна промисловість	-18.4	4.0	61.2
Металургійне виробництво	-170.1	-32.1	135.8
Будівництво	31.7	-38.8	-9.1
Оптова та роздрібна торгівля	81.9	91.8	196.9
Транспорт	33.7	9.6	118.0
Фінансова та страхова діяльність	-29.9	-16.2	61.9
Операції з нерухомим майном	-71.6	-18.0	8.2

Джерело: розраховано на основі [28]

Аналіз статистичних даних (таблиці 2.8) показав, що у 2021 році найбільш рентабельними були наступні напрямлення: промисловість (130 %), зокрема добувна (171.6%) та переробна промисловість (119.6%), особливо металургійне виробництво (135.8%), оптова та роздрібна торгівля (196.9%).

Визначення терміну окупності відображає період, який знадобиться для повернення вкладених інвестицій за рахунок отриманого прибутку, у даному випадку взято один календарний рік. Динаміку терміну окупності прямих іноземних інвестицій представлено у таблиці 2.9. За результатами розрахунків бачимо, що у 2021 році максимальний термін окупності за напрямами операції з нерухомим майном, сільське, лісове, рибне господарство, мінімальний - оптова та роздрібна торгівля, добувна промисловість.

Динаміка терміну окупності (1) та коефіцієнта ефективності ПІІ (2) за 2017-2021 рр.

	2017		2019		2021	
	1	2	1	2	1	2
Сільське, лісове та рибне господарство	2.6	0.37	0.15	6.47	3.25	0.31
Промисловість	-4.5	-0.22	-22.12	-0.05	0.77	1.3
Добувна промисловість	2.1	0.48	38.23	0.03	0.58	1.72
Переробна промисловість	-1.68	-0.59	2.17	0.46	0.84	1.2
Харчова промисловість	-1.87	-0.53	4.36	0.23	1.77	0.57
Хімічна промисловість	-5.4	-0.18	24.83	0.04	1.63	0.61
Металургійне виробництво	-0.5	-1.7	-3.12	-0.32	0.74	1.36
Будівництво	3.2	0.32	-2.58	-0.39	-10.90	-0.09
Оптова та роздрібна торгівля	1.2	0.82	1.09	0.92	0.51	1.97
Транспорт	2.9	0.34	10.38	0.1	0.85	1.18
Фінансова та страхова діяльність	-3.3	-0.3	-6.16	-0.16	1.62	0.62
Операції з нерухомим майном	-1.4	-0.72	-5.56	-0.18	12.14	0.08

Джерело: розраховано на основі [28]

Також у таблиці 2.9 надано динаміку коефіцієнту ефективності, що розраховується за оберненою формулою терміну окупності. Тому чим вищий даний показник, тим краще ефективність використання залучених інвестицій. Найвищі показники коефіцієнту ефективності у 2021 році були за напрямками: добувна промисловість та металургійне виробництво.

Враховуючи те, що економіка кожної країни має власні пріоритетні галузі, що необхідно розвивати у першу чергу, нами проведено оцінку та більш детальний аналіз показників ефективності використання ПІІ за однією з пріоритетних галузей економіки - харчова промисловість. Ефективність інвестиційної діяльності за даним напрямом є важливим для економічного розвитку.

У таблиці 2.10 надано розраховані значення показників ефективності ПІІ у харчову промисловість України за 2017-2021 роки.

Таблиця 2.10

Динаміка показників ефективності ПІІ у харчову промисловість України

	2017	2018	2019	2020	2021
ПІІ, млн.дол	458.2	437.6	483.1	224.1	260.5
Доходи з ПІІ, млн.дол	214.3	335.4	593.8	464.1	407.6
Прибуток, млн. дол	-243.9	-102.2	110.7	240	147.1
Термін окупності, рік	-1.88	-4.28	4.36	0.93	1.77
Рентабельність, %	-53.23	-23.35	22.91	107.10	56.47
Коефіцієнт ефективності	-0.53	-0.23	0.23	1.07	0.56

Джерело: розраховано на основі [28]

За результатом аналізу (таблиця 2.10) бачимо, що у 2017 та 2018 роках вкладення перевищували доходи, а з 2019 року наявне зростання обсягу ПІІ та доходу від них. Найбільші показник прибутку та рівня рентабельності у 2020 році, найменші у 2017 р. За динамікою значень коефіцієнту ефективності також спостерігається позитивна тенденція у 2017-2020 р., та зниження майже в половину у 2021 р. Термін окупності максимальний у 2019 році та мінімальний у 2018 році.

В результаті проведеної оцінки, на основі розрахування показників ефективності: прибуток, рівень рентабельності, термін окупності, коефіцієнт ефективності, визначено загальну тенденцію покращення значень за більшістю напрямів у 2017-2021 р. За даними 2021 року найменші значення показників за напрямом будівництво, найвищі - добувна промисловість. Оцінка ефективності ПІІ у харчову промисловість показала збільшення значень за період 2017-2020 року та їх зниження майже в половину у 2021 р.

Висновки до розділу 2

У результаті аналізу процесу залучення іноземних інвестицій в Україну, зроблено наступні висновки.

По-перше, проаналізовано структуру ВВП, що є головним показником розвитку економіки та надано аналіз рядів динаміки обсягу ВВП. Розглянуто основні макроекономічні показники, на які впливають події зовнішнього та внутрішнього середовища країни. Таким чином у наслідок військового стану економіки спостерігається погіршення за всіма показниками у 2022 році. Також проаналізовано динаміку рівня інвестиційної привабливості та визначено переваги та проблеми інвестиційну діяльності, що на нього впливають.

По-друге, дано аналіз динаміки залучення інвестицій. Визначено денденцію змін обсягів ПІІ та їх залежність від рівня інвестиційної привабливості. Розглянуто міжнародну інвестиційну позицію України, визначено, що є переваження ПІІ перед портфельними. Проаналізовано структуру ПІІ, їх галузевий, географічний та регіональний розподіл. Встановлено, що географічна структура є не достатньо диверсифікована, з великою часткою країн-офшорних зон, які є джерелом round-tripping інвестицій, також наявна непропорційність розподілу ПІІ між регіонами України.

По-третє, проведено оцінку ефективності інвестиційної діяльності на основі розрахованих показників: ЮНКТАД-індекс, що є рівнем достатності має позитивні значення, але необхідно враховувати наявність round-tripping інвестицій у складі ПІІ, коефіцієнт участі ПІІ у експорті вказує на наявність інвестицій за експорто-стратегічними напрямками. Також розраховано прибуток від ПІІ, рівень рентабельності, термін окупності та коефіцієнти ефективності, що мають позитивну тенденцію у 2021 р., порівняно з попередніми роками.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСУ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ КРАЇНИ

3.1 Основні пріоритетні напрями залучення інвестицій

Запорукою ефективного використання інвестицій та отримання необхідного результату від їх залучення є здійснення інвестиційної діяльності з урахуванням пріоритетних напрямів, що сприяє максимізації економічного ефекту та ефективному використанню інвестиційного потенціалу. На основі аналізу нормативно-законодавчої бази та розроблених стратегій розвитку економіки України [38, 39] нами визначено пріоритетні напрями інвестування: військово-промисловий комплекс; переробна промисловість за напрямами металургійне виробництво, машинобудування та харчова промисловість; енергетичний сектор; IT-галузь; інфраструктура.

Основним національним пріоритетом в умовах військового стану країни є військово-промисловий комплекс України. Ефективність інших галузей економіки також направлена на підтримки та розвиток даного напрямку, шляхом наповнення бюджету держави та тим самим сприяючи збільшенню ВВП, що є головним джерелом фінансування. Перевагою інвестування в Оборонну промисловість України є наявний потенціал, оцінений у рамках нової інвестиційної ініціативи Уряду України Advantage Ukraine у 43 млрд. дол., що зумовлено необхідністю виготовлення високотехнологічного озброєння, однак потрібні масштаби виробництва обмежені нестачею фінансових ресурсів [40]. Зміцнення військово-промислового комплексу України сприяє стримуванню військової агресії та є питанням забезпечення безпеки всієї Європи. Тому залучення іноземних інвестицій за даним напрямом є першочерговим пріоритетом. Наявна політична ситуація країни негативно впливає на інвестиційну привабливість всіх галузей та економіки в цілому, що знижує

загальні обсяги потоків прямих іноземних інвестицій та як результат сповільнює темпи розвитку.

Наступним пріоритетним напрямом є переробна промисловість за спрямуванням металургійне виробництво, машинобудування та харчова промисловість. Розвиток вторинного сектору економіки передбачає нарощення виробничих можливостей, впровадження високотехнологічних процесів у ланцюги переробки сировинних ресурсів на продукцію з доданою вартістю, що в кінцевому результаті веде до вдосконалення структури експорту та забезпеченню внутрішніх потреб країни.

На основі наукових робіт [41] визначено, що машинобудівна галузь України має значний виробничий та ресурсний потенціал, а також людський капітал аби здійснювати ефективне функціонування та забезпечити попит економіки у потрібному широкому асортименті продукції. Українська машинобудівна промисловість налічує досвід виробництва різних видів техніки, а саме автобуси, вагони, літаки, морські судна, легкові та вантажні автомобілі, аграрне обладнання, побутова техніка, продукція ракетно-космічної та оборонно-промислової сфер. Залучення прямих іноземних інвестицій за даним напрямом має на меті відновлення основних засобів, переорієнтацію на експорт та зниження залежності від імпорту машинобудівної продукції, підвищення конкурентоспроможності, залучення нових технологій багатоступового виробництва. Розвиток даної галузі пов'язаний з військово-промисловим комплексом, через виготовлення військової техніки, обладнання та компонентів, що є важливою складовою.

Металургійне виробництво також входить у перелік пріоритетних галузей економіки України. За результатами аналізу [40] країна має досвід високотехнологічних металургійних процесів та здійснює повний цикл виробництва титану та титановмісної продукції, запаси залізної руди сягають близько 6,5 млрд. тонн, також в Україні наявний потенціал для розвитку ринку заліза прямого відновлення та зеленої металургії. В рамках нової інвестиційної ініціативи Уряду України Advantage Ukraine потенціал даної галузі оцінено у 26

млрд. дол. Продуктами металургійних підприємств є також важливі матеріали і елементи, що задіяні у виробництво військового обладнання та техніки.

Інвестиційний потенціал Агропромислового комплексу складає 34 млрд. дол. [40], це пояснюється сприятливим кліматом, близькістю до головних ринків, родючістю ґрунтів (на площу України припадає 33% світових чорноземів), та робить країну конкурентною на ринку сільськогосподарської продукції. Провідними складовими експорту АПК є зернові культури, рослинні олії, продукти тваринного походження, овочі та фрукти та рибні продукти [43]. Військовий стан негативно впливає на АПК [44]: пошкодження земельних ресурсів, а саме мінування територій, руйнування сільськогосподарської техніки, знищення зерносховищ, втрата значних обсягів виробничих ресурсів тваринництва, бджільництва та рослинництва. Розвиток даного напрямку є підтримкою продовольчої безпеки країни.

Харчова промисловість є важливою складовою АПК, галуззю переробної промисловості, сировиною для якої слугує сільськогосподарська продукція. Дана галузь є конкурентоздатним напрямом, з виробничим та експортним потенціалом. Саме залучення іноземних інвестицій є важливою передумовою розвитку харчової промисловості та вирішенням наявних проблем [45]. На рисунку 3.1 представлено структуру ПІІ у харчову промисловість.

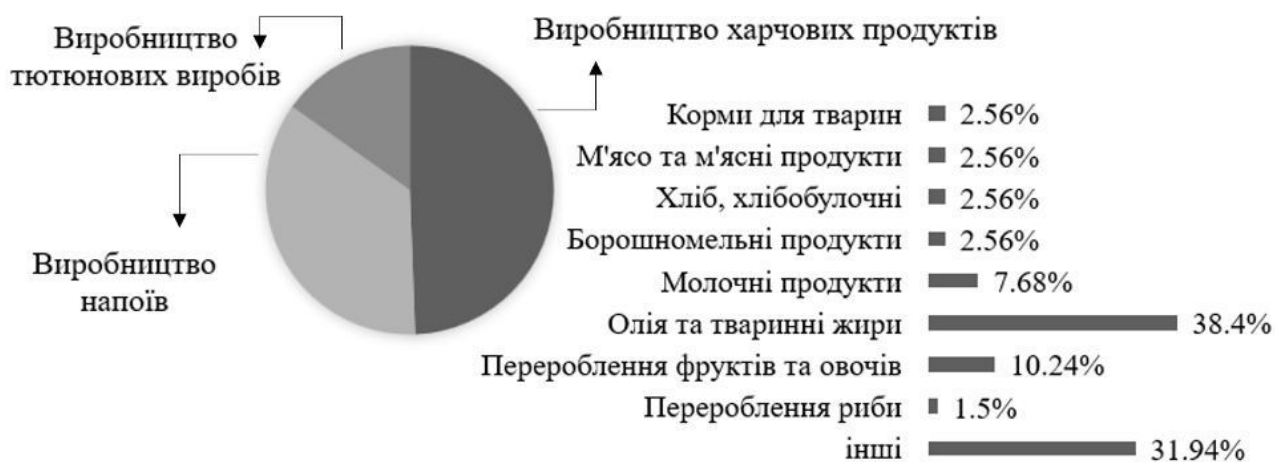

Рисунок 3.1 Структура ПІІ у харчову промисловість, 2021 р.

Джерело: розроблено на основі [28]

За даними рисунку 3.1 бачимо, що розподіл ПП є нерівномірним та значний процент у виробництві харчових продуктів займають олія та тваринні жири (38.4%), перероблення фруктів та овочів (10.24%) і молочні продукти (7.68%), всі інші напрями становлять менше 3% від загального обсягу. Тому важливим є використання виробничого потенціалу інших підгалузей у повній мірі, шляхом активізації інвестиційної діяльності. Таким чином іноземні інвестиції повинні бути зосереджені на посиленні диференціації розвитку підгалузей, шляхом розширення наявних виробництв та створенні нових, через оновлення технічного оснащення та залучення нових технологій для підвищення ефективності. Для підвищення конкурентоздатності продукції необхідно орієнтуватися на відповідність міжнародним стандартам якості та сертифікації, що впливає на їх доступ до ринку інших країн. Також необхідним є стимулювання процесів переробки первинної сировини для виробництва готових до споживання товарів, шляхом удосконалення виробничих процесів, як результат збільшення доданої вартості та змінення структури експорту та імпорту.

Наступним напрямом, нами визначено, енергетичний сектор України, розвиток якого є особливо важливим під час відмови від російських джерел [38]. Значною частиною національної стратегії країни є активізація внутрішнього виробництва з добування газу та нафти, що веде до енергетичної незалежності. Окрім цього необхідне розширення сектору відновлюваних джерел енергії, що також є одним з пріоритетів інвестування. Метою Енергетичної стратегії України до 2050 року є створення умов для сталого розвитку національної економіки через забезпечення доступу до надійних, сучасних та стійких джерел енергії, а також досягнення виробництва більше 90% електроенергії з безвуглецевих джерел і збільшення частки ВДЕ до 30% до 2030 року [46]. Відновлювальна енергетика України має значний потенціал та можливості до таких джерел енергії, як енергія Сонця, вітер, гідроенергія, теплова енергія. Перспективним напрямом також є виробництво біометану та біогазу, через наявні обсяги сировини, що є залишками діяльності сільського господарства і харчової промисловості.

Також пріоритетним напрямом для залучення іноземних інвестицій є ІТ-галузь. За результатами дослідження нової інвестиційної ініціативи Advantage Ukraine, Україна визначається як перша країна, що здійснила конвертацію понад шести основних офіційних процесів та державних послуг у цифровий формат [40]. Це вказує на швидкий розвиток цифрового сектору й електронного управління та адаптацію країни до цифрового середовища, через запровадження електронних підписів, використання онлайн-платформ для взаємодії з громадянами, електронних документів та ін. За обсягами фінансових операцій через мобільні пристрої Україна є одним з лідерів у світі. Аналіз статистичних даних [20, 28] показав, що ІТ-галузь має позитивні тенденції росту, вона складає 3.5 % ВВП за 2022 р., а обсяг експорту порівняно з 2021 р. збільшився на 5.8%. У складі експорту послуг частка комп'ютерних послуг займає 45.5%, що на 7.7% більше ніж у 2021 р. Сума податків і зборів до бюджету України у 2022 році, сплачених з галузі ІТ, становила 32.2 млрд. грн, що на 16% більше ніж у 2021 році. У результаті військового вторгнення на територію країни відбулося переміщення компаній у межах країни або за кордон, але ІТ-галузь продовжує зростання та зберігає кількість робочих місць, що є позитивним показником та відображає пріоритетність для інвестування через менший вплив ризиків зовнішньополітичної ситуації. Важливим є підтримка кібербезпеки, що слугує основою для підвищення продуктивності й упровадження інновацій та спрямована на захист важливих комп'ютерних систем, даних, інформації від несанкціонованого доступу (кібератак) [47]. Розвиток ІТ галузі є впливом на результативність інших видів економічної діяльності, через використання автоматизованих комп'ютерних систем, баз даних та впровадженні роботизованих етапів виробництва.

Залучення інвестицій у інфраструктуру теж є пріоритетним напрямом. По-перше, це вкладення у розвиток логістики, що є актуальним через географічну позицію України, за якої країна є транзитним шляхом для здійснення торгівлі між Європою, Азією та Центральною Азією, так як розташована на перетині транспортних коридорів зокрема, Транс'європейського транспортного коридору

№9, який з'єднує порти Балтійського та Чорного морів, та Нового Шовкового шляху, який з'єднує Китай з Європою [48]. Аналіз наукових праць показав, що Україна має розгалужену мережу залізниць, автомобільних доріг, морських і річкових портів, аеропортів. Залізнична мережа України є однією з найдовших у Європі, її експлуатаційна протяжність на момент 2021 року становить близько 19731 км. Протяжність автомобільної мережі дорівнює приблизно 158,4 тис. км. Морські порти розташовані на Чорному та Азовському морях, з загальним вантажообігом 1852 тис. тонн на рік. Річкові порти знаходяться на Дніпрі, Дунаї та інших річках, їхній загальний вантажообіг становить 3482 тис. тонн на рік [49]. Економіка України має потенціал, що відображається у наявній робочій силі, будівельних матеріалах та транспортній інфраструктурі. За рахунок наслідків військових дій у вигляді руйнувань або обмеженні доступу до деяких частин, видів логістичної інфраструктури, важливим напрямом є відновлення та будівництва нової інфраструктури, враховуючи дороги, мости та будівлі.

Таким чином, залучення інвестицій за напрямками: військово-промисловий та агропромисловий комплекси, переробна промисловість, енергетичний сектор та відновлювальні джерела, ІТ-галузь та інфраструктура є пріоритетним для економіки України. Розвиток кожного виду економічної діяльності є пов'язаним з іншими, тому важливим є комплексний підхід. Також нами визначено, що головним національним пріоритетом є розвиток військово-промислового комплексу, так як економіка країни знаходиться у військовому стані, результат кожної галузі направлений на наповнення бюджету України і збільшення ВВП, що є джерелом фінансової підтримки ВПК та передумовою перемоги.

3.2 Міжнародний досвід інвестиційної діяльності як напрям впливу на розвиток країни

Важливим напрямом здійснення ефективної інвестиційної діяльності є вивчення й аналіз міжнародного досвіду стимулювання та регулювання інвестиційних процесів. Міжнародне глобальне середовище постійно стикається

з новими ризиками та загрозами, такими як, пандемія Covid-19, збройні конфлікти між країнами, міграція, цінові зміни на енергетичному та аграрному ринках, дисбаланс у розподілі фінансових та інших ресурсів, екологічні загрози, протиріччя у національних стратегіях впливових економік світу, все це має прямий вплив на політичну та економічну залежність між країнами. Посилення активності потоків іноземних інвестицій та їх впливу на розвиток економіки країни, а також наявна конкуренція за ПІІ у світі вимагає розробки стратегії інвестиційної діяльності.

Проведений аналіз світових потоків прямих іноземних інвестицій за 2021-2022 рр. (Додатку Н) показав загальне зменшення на 24.5 % ПІІ у світі, що спричинене впливом політичних подій: наслідки повномасштабної війни на території України відображаються на світових обсягах інвестицій, через запроваджені санкції, обмеження, дефіцит енергоносіїв та основних товарів. Найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій припадають на такі країни: США, Китай, Канада, Велика Британія, Німеччина, Іспанія, Франція [33].

За статистичними даними звіту про світові інвестиції 2023 ЮНКТАД [50] на рисунку 3.2 надано динаміку змін у національній інвестиційній політиці за 2013-2022 роки. Даний процент відображає частку заходів посилення та послаблення контролю над діяльністю іноземних інвесторів та іноземними інвестиціями.

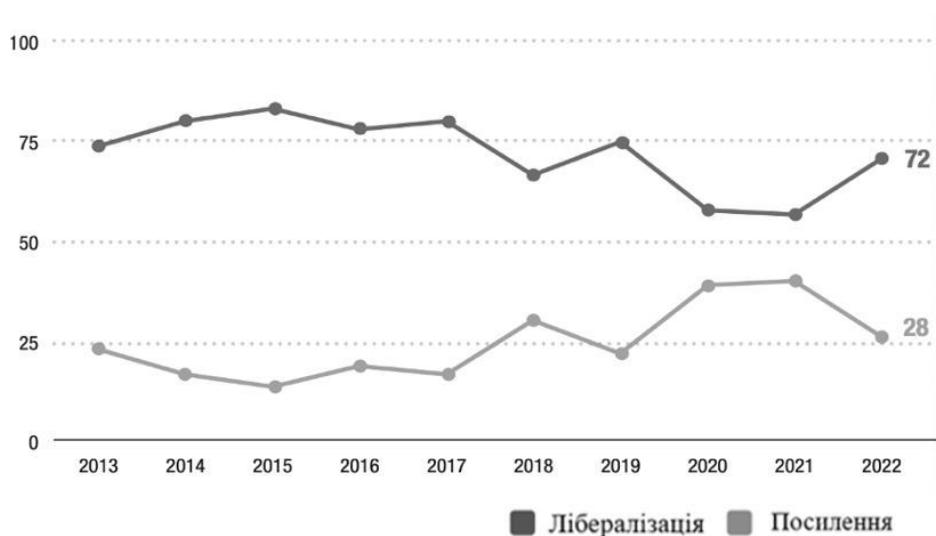

Рисунок 3.2 Зміни у національній інвестиційній політиці за 2013-2022 рр., %
Джерело: [50]

Аналіз даних (рисунок 3.2) показав тенденцію посилення контролю щодо іноземного інвестування у період 2019-2021 рр., що означає збільшення запроваджених інвестиційних обмежень. Метою яких є забезпечення національна безпека, що пов'язана з іноземною власністю та критичною інфраструктурою, основними технологіями або іншими внутрішніми активами. У 2020 році запровадженню обмежувальних заходів сприяв вплив пандемії Covid-19, через мотивацію захистити та підтримати вітчизняний бізнес, були впроваджені обмежувальні заходи. У 2022 році спостерігається сприяння іноземним інвестиціям через лібералізацію чи спрощення адміністративних процедур, використання різних стимулів залучення іноземного капіталу. Враховуючи зниження обсягів ПІІ у світі та збільшення ліберальних заходів відбулося посилення міжнародної конкуренції за іноземні інвестиції.

Для визначення розповсюджених стимулів та обмежень ПІІ, нами розглянуто та узагальнено досвід інвестиційної діяльності країн, на які припадають найбільші обсяги ПІІ: США, Велика Британія, Франція, Німеччина, Китай.

США є лідером за обсягами ПІІ як приймаюча країна та як країна-інвестор. Особливостями впливу на інвестиційні потоки є: всебічне сприяння інвестуванню з боку учасників ринку та державних структур; висока конкуренція ринків; створення відповідних передумов через сприяння законодавчої бази, державної та місцевої влади; розвинені інститути інфраструктури, які сприяють та стимулюють потоки ПІІ за рахунок кредитних умов та швидкості обслуговування [51]. Одним з переваг інвестування у США є чіткість системи захисту прав інвестора. Законодавством країни передбачено можливість відшкодування власникові прав на об'єкт інтелектуальної власності шкоди, заподіяної іншими особами [52]. Основними стимулами до залучення інвестицій є підтримка інновацій, 100% інвестиційний податковий кредит в енергетичній галузі, знижка з податку на прибуток в НДДКР. Регулювання ПІІ є відповідальністю Комітету із іноземних інвестицій (CFIUS), що включає контроль над всіма угодами, що мають відношення до отримання іноземними особами прав над бізнесом або нерухомістю США. При невиконанні умов

звітності застосовують систему штрафів у сукупності з іншими штрафними санкціями відповідно до інших законів США [53]. У країні встановлені обмеження щодо інвестування в окремі галузі: комерційна авіація, телекомунікація, паливно-енергетичний комплекс, морське судноплавство, банківський сектор, купівля нерухомості у деяких штатах, ядерна енергетика, за такими напрямками наявні граничні розміри часток або повною заборонаю діяльності.

На основі аналізу [54] інвестиційної діяльності Великої Британії визначено, що високий рівень інвестиційної привабливості визначається прозорим регулюванням та усталеною правовою системою, країна є одним із провідних бізнес-центрів, світовим лідером у сфері фінансових та банківських послуг, наявні конкурентоспроможні споживчі ринки, розвинена інфраструктура, один з найнижчих у світі корпоративний податок, кваліфікована та багатомовна робоча сила. Регулювання ПІІ здійснюється відповідно до Закону про національну безпеку та інвестиції 2021 року (National Security and Investment Act), сфера контролю надає державному секретареві право на заборону або дозвіл проведення транзакцій або укладання угод. Більш жорсткий контроль наявний у визначених 17 "чутливих сферах" економіки таких, як енергетика, транспорт, інфраструктура комунікації та даних. У разі не повідомлення про угоди злиття або поглинання використовують санкції, наприклад штрафи у розмірі до 5% від світового обороту або ув'язнення терміном до 5 років, транзакції, про які не повідомили вважатимуться недійсними [53]. Іноземні інвестиції регулюються так само, як і внутрішні. Інвестиційні стимули включають [52]: вільні та підприємницькі зони, пільгові умови отримання віз для іноземних інвесторів, податкові кредити, податкові пільги на НДДКР. Також в країні розвинена система захисту інтелектуальної власності.

Науковці [55] визначають схожості у європейських країнах щодо здійснення інвестиційної діяльності. Особливістю є зближення податкових політик та національних податкових систем країн-учасниць. На основі цього сформувалися схожі риси: податкове навантаження не має бути більше ніж 45% ВВП;

пропорційні частки прямих, непрямих та соціальних податків; контроль податкової конкуренції. Результатом є встановлення загальних принципів, форм та методів податкового контролю; гармонізація податкових пільг та преференцій; уніфікація структури та функцій органів податкової служби; єдиний спосіб оподаткування; узгодженість та синхронізація правового регулювання.

У Франції відсутні спеціальні закони регулювання іноземних інвестицій, іноземним інвесторам надано національний режим та можливість здійснення вкладень незалежно від розміру при умові повідомлення міністра економіки. У країні встановлені обмеження на іноземне інвестування у галузі, де монополістом є держава, наприклад енергетична, або галузі, що пов'язані з суспільною та національною безпекою [55]. Органи, що здійснюють регулювання інвестиційної діяльності у Франції, мають право на заборону угод та транзакцій, про які не було повідомлено, за допомогою накладання штрафів у розмірі подвоєної суми інвестицій, 10% від річного обороту або 5 млн євро. Інвестиційними стимулами є пільги (субсидії та кредитування), податкові канікули або звільнення від сплати податків у вільних торгових зонах [53].

У Німеччині також відсутні спеціальні акти про іноземні інвестиції, а для іноземних інвесторів діє національний режим, при цьому основними законодавчими актами для регулювання інвестицій є Закон «Про зовнішні економічні зв'язки» та Закон «Про кредити», відповідно яким не має обмежень руху капіталу, але існують вимоги: ліцензія на торгівлю, реєстрація юридичної особи, надання звітів в Центральний банк. Також встановлені обмеження на діяльність в добувній промисловості, на авіаційному та морському транспорті, в банківській і страховій справі, в торгівлі нерухомістю [55]. Щодо контролю над угодами стосовно здійснення іноземного інвестування у законодавстві Німеччини є різниця між міжгалузевою та галузевою перевіркою [53]: перша стосується інвестицій у галузь оборони, при цьому придбання більше 10% підлягає обов'язковому повідомленню Міністерства економіки; друга є контролем інвестицій відповідно до Закону про зовнішню торгівлю та платежі у

будь-який з 27 секторів економіки, позначених як "критична інфраструктура", інвесторами країн, що не є частиною ЄС чи ЄАВТ, та обов'язує повідомленню до Міністерства при перевищенні 10 або 20% права голосу. На основі аналізу [52] визначено, що підтримка інвестування направлена на підприємства малого та середнього бізнесу, що працюють на ринку споживчих товарів та послуг. Малі інноваційні підприємства потребують менші період часу та обсяги інвестицій для впровадження нововведень у виробничі процеси, а також мають вищу еластичність до змін потреб населення. Серед інвестиційних стимулів: зниження податкового навантаження при здійсненні інвестицій, субсидії на залучення інвестицій.

На основі аналізу наукових робіт [55] визначено, що обсяги прямих іноземних інвестицій у Китай обумовлені стабільністю політичної ситуації, наявністю великого внутрішнього споживчого ринку, тісними зв'язками з китайською діаспорою у інших країнах, стабільністю поступового зростання економіки через проведення реформ та інтегрування у міжнародні процеси. Важливою особливістю є дозвіл іноземного інвестування у сектор послуг економіки. Щодо стимулювання інвестицій, нами виділені такі напрями: пошук нових джерел фінансування; поступова уніфікація регулювання діяльності іноземних та вітчизняних виробників, що експортують продукцію; залучення фінансових ресурсів за допомогою транснаціональних корпорацій; оптимізація структури ПІІ; диверсифікація розподілу інвестицій у центральні та західні райони, агросферу, гідромеліорацію, транспорт, енергетику, видобуток сировини, захист навколишнього середовища; пільговий податковий режим в окремих частинах країни для виробничих підприємств, орієнтованих на експорт; постійне орієнтування на покращення інвестиційного середовища [52]. Також аналіз [55]: показав, що у Китаї відсутні чітких норм щодо режиму іноземних інвесторів; в межах спільного підприємництва обмеження з мінімальної частки іноземних інвестицій (25%); співпраця в інвестиційній галузі має обмежений термін; жорсткі вимоги до продажу китайських товарів на міжнародному ринку, до термінів, графіка і послідовності формування статутних фондів підприємств з

іноземними інвестиціями, до якості та технічного рівня обладнання та здійснення валютних і фінансових розрахунків.

Узагальнюючи міжнародний досвід інвестиційної діяльності, нами виокремлено напрями стимулювання та регулювання іноземних інвестиційних процесів, що ефективно використовують інші країни, та які є доцільними для імплементації в економіку України. Основними заходами послаблення контролю є податкові стимули: зниження ставки, податкові канікули або скасування зборів; надання безпроцентних чи пільгових кредитів; субсидії на використання енергії, земельних ресурсів чи будь-якої інфраструктури; надання іноземним інвесторам національного режиму та зрівняння їх прав з вітчизняними; використання диференційованих ставок через мотивацію інвестування у окремі регіони або галузі, задля удосконалення структури розподілу ПШ. Заходами посилення контролю залучення іноземних інвестицій є обмеженість та ускладнені умови інвестування у національно важливі сектори економіки; введення спеціальних умов доступу інвестицій через дотримання міжнародних стандартів та сертифікацій.

3.3 Стратегія залучення іноземних інвестицій

Інвестиційна діяльність країни є складним процесом, що враховує залучення, використання та регулювання інвестицій. З точки зору різноманітності особливостей та рівня розвитку кожної окремої економіки, не існує єдиної системи заходів стимулювання інвестицій, що є ефективними для будь-якої країни. Тому задля здійснення цілеспрямованої інвестиційної політики необхідне розроблення стратегії, яка відповідає потребам конкретної економіки. Інвестиційна стратегія визначається як система довгострокових цілей інвестиційної діяльності країни та обумовлених ефективних шляхів їх досягнення, враховуючи внутрішні і зовнішні економічні умови її реалізації [56]. Принципами розроблення стратегії: цілеспрямованість (напрями діяльності мають відповідати цілям та завданням); актуальність (відповідність поточному

стану розвитку економіки, внутрішнього та зовнішнього середовища); врахованість ризиків (визначення ризиків та шляхів зниження їх впливу); оптимальність (вибір найбільш ефективних напрямів на основі оцінки та обґрунтованості вибору); законність (відповідність чинному законодавству); адаптивність (розроблення альтернативних сценаріїв); економічність (величина інвестованих ресурсів не повинна перевищувати ефект від інвестування); системність (відповідність іншим стратегіям розвитку країни) [57].

Розробка стратегії є основою для цілеспрямованої інвестиційної діяльності країни. Метою є розроблений комплекс дій та рекомендацій щодо розвитку та підвищення інвестиційної привабливості перспективних галузей економіки та шляхів залучення та збільшення обсягів іноземних інвестицій. Визначення пріоритетних галузей економіки є одним з основних завдань при розробці інвестиційної стратегії, для активізації інвестиційної діяльності за цими напрямками необхідне відстеження динаміки потоків ПІІ та ефективності їх використання, моніторинг наявних проблем та ризиків, і відповідно розробка шляхів їх вирішення та підвищення рівня інвестиційної привабливості. Спрямування та стимулювання потоків іноземних інвестицій у пріоритетні галузі економіки має відповідати національним інтересам України.

Нами визначені основні напрями, що є складовими стратегії залучення іноземних інвестицій в економіку України. Дані напрями сприяють активізації інвестиційної діяльності та як результат впливають на підвищення ефективності використання іноземних інвестицій.

Формування ефективної державної системи регулювання інвестиційної діяльності є одним з основних напрямів стратегії. Вплив залучення іноземних інвестицій має двобічний характер, з одного боку результатом є імпорт сучасних технологій і менеджменту, прискорення структурної перебудови, стимулювання темпів зростання економіки тощо, з іншого існує необхідність обмеження діяльності іноземних інвесторів у стратегічних галузях економіки, що є важливим насамперед для забезпечення національної безпеки країни [58]. Тому необхідне впровадження системи заходів посилення та послаблення контролю

над інвестиційним процесом на державному рівні, які б поєднували дві довгострокові цілі, а саме: залучення іноземного капіталу та захист національних інтересів. На основі аналізу наукових праць [59] визначено, що державне регулювання інвестиційної діяльності є комплексною системою забезпечення цілеспрямованого керуючого впливу інститутів держави, що охоплює заходи законодавчого, виконавчого та контролюючого характеру, на взаємовідносини між суб'єктами й об'єктами інвестиційної діяльності, для їх впорядкування й забезпечення захисту інтересів всіх учасників інвестиційного процесу, що має бути орієнтоване на підтримку рівноваги у системі взаємовідносин між інвестором і реципієнтом, та розвиток інвестиційної діяльності в умовах нової економічної реальності.

Серед заходів податкового стимулювання виокремлюють зниження ставки податку, надання податкових канікул, укладання податкових угод, скасування мита при імпорті обладнання або сировини. Стимулами інфраструктурного забезпечення є надання землі або будівель у безкоштовне користування чи за пільгами, субсидії на користування енергії, наявність інфраструктури належного стану [60]. Важливим є застосування фінансово-кредитного стимулювання, через зниження процентної ставки, надання безпроцентних кредитів. Розвиток кредитування в Україні є необхідною складовою подальшого економічного росту. Пріоритетними напрямками мають стати підтримка малого та середнього бізнесу. Завдяки даним стимулам можливо керувати потоками ПІІ для приваблення у регіони або галузі, що потребують додаткових фінансових ресурсів.

Також одним із стимулів для залучення інвестицій є надання національного правового режиму для іноземних інвесторів, що згідно Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність" означає зрівняння обсягу прав та обов'язків для іноземних суб'єктів відповідно суб'єктів господарської діяльності України. Національний режим застосовується щодо всіх видів господарської діяльності іноземних суб'єктів цієї діяльності, пов'язаної з їх інвестиціями на території України, а також щодо експортно-імпортних операцій іноземних суб'єктів

господарської діяльності тих країн, які входять разом з Україною до економічних союзів [61].

Наступним напрямом державного регулювання є створення територій зі спеціальним режимом, які мають окремі умови для здійснення економічної діяльності. На основі наукових праць [65] нами визначено доцільність наступних для економіки України: Зони вільної торгівлі, що мають безмитний режим та необхідну інфраструктуру для зберігання, складування, розподілу товарів та послуг, їх транспортування; індустриальні парки, де є умови для розвитку промислових підприємств з необхідною логістичною мережею, а також певні застосовуються певні пільги; еко-індустриальні зони, на території яких діють індустриальні підприємства з використанням зелених та енергоефективних технологій, з запровадженням окремих тарифів чи субсидій.

На основі аналізу [60] визначено, що серед механізмів стримування діяльності іноземного інвестора є обмеження або заборона присутності іноземного капіталу у певних національно важливих галузях, через визначення їх переліку на державному рівні, запровадження максимальних часток участі або отримання обов'язкового дозволу для здійснення діяльності. До форм здійснення державного регулювання також відносяться впровадження державних норм та стандартів, видача державних ліцензій та проведення антимонопольної політики, політика ціноутворення, сприяння роздержавленню та приватизації власності.

Для зміцнення інституційної та нормативно-правової основ регулювання необхідне: чітке розмежування обов'язків та децентралізація управління, внесення змін до законодавчої бази відповідно до вимог ЄС та СОТ, посилення контролю над укладанням угод, здійсненням закупівель та транзакцій [38]. Важливим є розвиток інституцій для заохочення інвестицій, таких як українське Агенство зі стимулювання інвестицій. Для цього потрібно надати інституційну незалежність у діяльності, метою якої повинні бути розробка власної стратегії інвестиційної діяльності, створення тісної взаємодії з приватним сектором, розробка комплексу інструментів та заходів контролю і оцінки інвестиційних проектів щодо їх прогнозованої ефективності.

Аналіз [38] показав, що проведення процесу приватизації є важливим напрямом у інвестиційній стратегії, так як діяльність підприємств державної власності є джерелом політичних зловживань влади та корупції. Тому даний процес має на меті залучення капіталу та технологій іноземних інвесторів для продуктивності та розширення виробництва і збільшення експортної продукції, створення нових робочих місць, генерація доходів задля фінансування повоєнного відновлення і системи соціального захисту, збільшенню ВВП, розвитку приватного сектора, підвищення конкуренції. Забезпечення прозорості, відкритої конкуренції, визначення незалежної процедури оскарження, дотримання принципів справедливості і визначеності є стимулами для іноземних інвесторів для залучення ПІІ до процесу приватизації.

Важливим фактором впливу на залучення іноземних інвестицій є стан економічного розвитку країни, її бізнес-середовище, прозорість економіки, внутрішні ринки та інше, що визначає рівень інвестиційної привабливості, а отже і результат рішення іноземного інвестора щодо вкладення.

В основу структурних зрушень економіки та її соціально-економічного розвитку покладено людський капітал [62]. Людський капітал - це сукупність сформованих і розвинутих у наслідок інвестицій характеристик людини, як економічного суб'єкта. Структурним складом є знання, навички, здібності, стан здоров'я, володіння інформацією та мотивація до праці [63]. Наслідками військового стану є міграційні процеси. Міграція населення впливає на скорочення попиту, зниження податкових надходжень до держави, зменшення трудових ресурсів, сповільнення темпів зростання ВВП. Важливим напрямом є створення необхідних умов для повернення громадян та соціально-економічного добробуту населення шляхом проведення демографічної та соціальної політики. Людський капітал сприяє продуктивності праці, що забезпечує збільшення доходів власника і нарощення національного доходу.

Для підвищення конкурентоспроможності України пріоритетним є забезпечення прозорості економіки. На основі аналізу наукових праць [38] визначено перелік антикорупційних заходів необхідних для імплементації. По-

перше, поширення процесів діджиталізації, що має на меті забезпечення відкритості процесів і зниження фізичної взаємодії між суб'єктами. По-друге, зміцнення антикорупційних інституцій, яке передбачає забезпечення висококваліфікованими кадрами на всіх структурних ланках організації та ресурсами для функціонування без стороннього втручання. Також необхідне створення чіткої процедури підбору суддів та досвідчених осіб на вищі керівні посади, створення кваліфікаційної комісії для суддів. По-третє, вдосконалення антикорупційної правової бази та приведення законодавства у відповідності з вимогами ЄС у частині протидії корупції. Проблема тіньової економіки, ведення економічної діяльності, що не є врахованою у офіційній статистиці, потребує вирішення шляхом підвищення ефективності адміністрування податків, посилення контролю над здійсненням транзакцій та діяльністю бізнесу, а також впровадження системи штрафів та санкцій у разі порушення законодавчих норм.

Наступним напрямом є розширення внутрішнього ринку шляхом підтримки внутрішнього виробника. Для цього необхідне оновлення економічної інфраструктури, створення реєстру інвестиційних проектів, локалізація виробництва, використання регуляторних та економічних стимулів, дотримання міжнародних стандартів та сертифікації, відповідність умовам законодавства ЄС, збільшення державної інвестиційної підтримки, розвиток галузей економіки, що мають нерозкритий потенціал та стимулювання виробництва продукції з доданою вартістю, [64]. А також важливим є створення конкурентного бізнес-середовища шляхом зміцнення верховенства права, забезпечення захисту прав власності, упорядкування нормативних та адміністративних вимог, забезпечення чіткого та раціонального режиму оподаткування бізнесу, удосконалення трудового законодавства та зниження обмежень обміну іноземних валют [38].

Ефективність зовнішньоекономічної діяльності України визначає місце країни у інтеграційних процесах, експортно-імпорту структуру, рівень конкурентоспроможності товарів та послуг, та сприяє залученню іноземних інвестицій через укладання взаємовигідних угод. По-перше, необхідне вдосконалення структури експорту та імпорту, стимулюючи внутрішнє

імпортозаміщуюче виробництво продукції з високою доданою вартістю, через ефективність використання наявних ресурсів та сировини у результаті підвищення технічного рівня виробничих ланцюгів. По-друге, пріоритетним напрямом міжнародної співпраці України є дотримання європейського вектору інтеграції. На основі аналізу джерел [38] визначено, що національним пріоритетом у геополітичних та безпекових цілях є рух до вступу у ЄС через виконання необхідного комплексу процедур та умов відповідно законодавству ЄС. При цьому проведення даних реформ передбачає всебічну активізацію розвитку галузей економіки. Передумовами пришвидшення інтеграційних процесів є створення чіткої системи інструментів моніторингу, оцінки та звітності щодо впровадження даних умов, дотримання послідовного плану дій проведення переговорів та реалізації реформ відповідно до директив та норм ЄС.

Визначені нами основні напрями, що є основою стратегії залучення іноземних інвестицій, виступають передумовами економічного розвитку, активізації інвестиційної діяльності та високого рівня конкурентоздатності країни.

Висновки до розділу 3

У результаті аналізу шляхів розвитку процесу залучення іноземних інвестицій в економіку країни зроблено ряд висновків.

По-перше, визначено основні пріоритетні напрями інвестування, залучення іноземних інвестицій за якими відповідає національними інтересами України та є основою для розвитку економіки. Аналіз показав, що в умовах військового стану головним національним пріоритетом є військово-промисловий комплекс, тому ефективність всіх галузей направлена на його підтримку, наповнення Бюджету України та збільшення ВВП, що є основним джерелом фінансування.

По-друге, як важливий напрям активізації інвестиційної діяльності нами розглянуто та проаналізовано міжнародний досвід стимулювання та впровадження обмежень щодо залучення іноземних інвестицій та регулювання їх впливу на економіку. На основі досвіду інвестиційної діяльності таких країн,

як США, Велика Британія, Франція, Німеччина та Китай визначено, що найбільш застосованими є пільги та субсидії, а також посилений контроль над національно-пріоритетними галузями з обмеженням доступу.

По-третє, розглянуто актуальність та значення інвестиційної стратегії для країни, що має на меті активізацію інвестиційної діяльності. Так як розроблення ефективної стратегії потребує урахування особливостей та рівня розвитку економіки певної країни. Нами визначено основні напрями, що є основою стратегії залучення іноземних інвестицій в економіку України, які спрямовані на встановлення пріоритетів, вдосконалення державного регулювання, підвищення рівня конкурентоспроможності економіки та рівня ефективності зовнішньоекономічної діяльності.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження на тему "Залучення іноземних інвестицій та їх вплив на розвиток країни" нами зроблено ряд висновків.

Інвестиції як економічна категорія, визначається, як всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти інвестування з метою отримання прибутку або досягнення соціального та екологічного ефектів, що відповідає головному та точному визначенню, яке надається у Законі України "Про інвестиційну діяльність". Іноземні інвестиції є одним з видів інвестицій за формою власності, тобто вкладенням, що здійснюється іноземними інвесторами. Залучення іноземних інвестицій впливає на економіку країни, так як виступають додатковим джерелом фінансових ресурсів.

Інвестиційний процес є взаємодією суб'єктів та об'єктів інвестування. Мотивація суб'єктів впливає на залучення інвестицій: система мотивів формує мету та цілі, на основі яких визначаються орієнтири, що разом з привабливістю та пріоритетами є категоріями вибору інвесторами об'єкту. Суб'єктивність мотивів визначається їх різністю за групами суб'єктів. Держава може виступати як інвестор та учасник інвестиційного процесу. Вплив іноземних інвестицій на економіку країни-реципієнта та резидента має двобічний характер з можливими перевагами та недоліками.

Головним ефектом для інвестора є економічний. Для оцінки економічної ефективності використовують методи та показники. Основними методами визначення інвестиційної привабливості та пріоритетності є метод порівняльних оцінок, метод визначення різних факторів, метод складення рейтингу та інвестиційного портфелю, а також методи аналізу чутливості проекту, сценаріїв розвитку та статистичних випробувань, які використовуються для оцінки та урахування ризиків. Основними показниками ефективності є прибуток, термін окупності, темпи росту та приросту, чиста приведена вартість, індекс дохідності, внутрішня норма дохідності, рентабельність, економічний ефект, коефіцієнт обороту капіталу.

Процес залучення інвестицій та рівень інвестиційної активності залежить від розвитку економіки країни. ВВП є головним показником економічного розвитку. У структурі ВВП України найбільшу частку у первинному секторі займає сільське господарство, у сфері послуг - торгівля, у переробній промисловості - металургійне виробництво та харчова промисловість. У результаті військового стану економіки за більшістю основних макроекономічних показників у 2022 році порівняно з попередніми роками є погіршення значень. Обсяги ПІІ також зменшилися у даному році. Основними перевагами інвестування в Україну є: природно-ресурсний потенціал, географічне положення, відносно дешева та кваліфікована робоча сила, високий рівень науково-дослідних розробок, розвинена інфраструктура. Головними проблемами, що є перешкодами та ризиками здійснення вкладень є: військовий стан економіки, недосконалість державного управління та інституційного середовища, недостатня розвиненість внутрішнього ринку, зношеність виробничих потужностей. Україна визначається як інвестиційно приваблива, але не пріоритетна країна для іноземних інвесторів.

Динаміка обсягів інвестицій є важливим фактором, що впливає на рішення інвестора щодо вкладення капіталу. Серед залучених іноземних інвестицій в економіку України наявне переважання прямих над портфельними. За аналізований період 2018-2022 рр. ПІІ зменшилися на 74%. За результатами проведено кореляційного аналізу обсяги ПІІ та індекс інвестиційної привабливості України мають пряму залежність. Частка round tripping інвестицій переважає 50% у 2020-2021 рр. від загального обсягу ПІІ, що має негативний вплив так як це не є реальними інвестиціями. Географічна та регіональна структури є не диференційованими. Галузевий розподіл потребує змін відповідно до пріоритетних галузей країни.

Ефективність залучених інвестицій визначає їх результативність. Розрахований ЮНКТАД-індекс вказує на достатність обсягів ПІІ в Україні відповідно з часткою у світовому ВВП, а коефіцієнт участі ПІІ у експорті країни на їх частку у експортоорієнтованих галузях, що є у нормі за 2021 р. Розраховані

показники прибутку, рентабельності, терміну окупності та коефіцієнта ефективності ПП за галузями економіки мають позитивну динаміку за аналізований період 2017-2021 рр. За даними 2021 року найменші значення показників за напрямом будівництво, найвищі - добувна промисловість. Проведений більш детальний аналіз показників ефективності харчової промисловості, як однієї з пріоритетних галузей України, показав покращення значень у 2021 р. порівнянно з періодом 2017-2019, але погіршення у порівнянні з 2020 роком.

Основними пріоритетними напрямами залучення інвестицій, нами визначено: військово-промисловий комплекс, переробна промисловість: металургійне виробництво, машинобудування та харчова промисловість, що є складовою АПК, енергетичний сектор та відновлювальна енергетика, ІТ-галузь, інфраструктура. Головним національним пріоритетом є розвиток та підтримка військово-промислового комплексу. Ефективність діяльності кожної галузі направлена на збільшення ВВП та наповнення Бюджету України, що є джерелом фінансування ВПК та підтримкою економіки у військовому стані, а отже передумовою перемоги.

Вивчення та використання міжнародного досвіду стимулювання та регулювання інвестиційних процесів є важливим напрямом здійснення ефективної інвестиційної діяльності. Основними заходами послаблення контролю, що широко застосовуються у світі є податкові стимули, надання безпроцентних чи пільгових кредитів, субсидії, національний режим для іноземних інвесторів, диференційовані ставки. Заходами посилення контролю є обмеженість та ускладнені умови інвестування у національно важливі сектори економіки, наприклад через встановлення максимальної частки акцій або повній забороні на іноземний капітал; введення спеціальних умов доступу інвестицій через дотримання міжнародних стандартів та сертифікацій.

Стратегія залучення іноземних інвестицій є системою довгострокових цілей інвестиційної діяльності країни та обумовлених шляхів їх досягнення, враховуючи особливості та рівень розвитку економіки конкретної країни.

Основними напрямками, що є основою інвестиційної стратегії, нами визначено: формування ефективної державної системи регулювання інвестиційною діяльністю, що передбачає систему заходів стимулювання та обмеження діяльності інвесторів, створення територій зі спеціальними режимами, зміцнення інституцій та нормативно-правових основ регулювання; підвищення рівня конкурентоспроможності країни та покращення економічного стану, шляхом розширення внутрішнього ринку, створення конкурентного бізнес-середовища, забезпечення прозорості економіки, створення умов для збереження та залучення людського капіталу; підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності.

Залучення іноземних інвестицій є актуальним для економіки України, впливає на стан економічного розвитку та визначає її рівень інтеграції у світовий простір. Здійснення ефективної інвестиційної діяльності та її активізація потребує розроблення стратегії, що має враховувати багатосторонність факторів впливу на даний процес, та веде до стабільного розвитку економіки країни.

Список використаних джерел

1. Про інвестиційну діяльність [Електронний ресурс]: Закон України № 1561-ХІІ від 18.09.91., із змінами, внесеними 17.12.2020 р. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 05.10.2023)
2. Гуткевич С.О., Гайдуцький А.П. Інвестиції: підручник; за заг.ред.проф. С.О. Гуткевич. К.:ДКС Центр, 2022. 320с.
3. Прямі інвестиції [Електронний ресурс]: Вікіпедія. Вільна енциклопдія. — Режим доступу: uk.wikipedia.org/wiki/Прямі_інвестиції (дата звернення: 05.10.2023)
4. Портфельні інвестиції [Електронний ресурс]: Вікіпедія. Вільна енциклопдія. — Режим доступу: uk.wikipedia.org/wiki/Портфельні_інвестиції (дата звернення: 15.10.2023)
5. Дудик А.В. Роль міжнародних інвестицій у розвитку підприємства/ Кузнецова К.О. // Сучасні підходи до управління підприємством: збірник тез та доповідей. - 2018 р.
6. Про режим іноземного інвестування[Електронний ресурс]: Закон України від 19.03.1996 № 93/96'ВР, із змінами, внесеними 17.12.2020 р. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.10.2023)
7. Лащихіна І., Лащихіна В. Класифікація іноземних інвестицій/ Київський національний університет імені Тараса Шевченка// The scientific heritage. - No 94.- 2022 р.-с. 51-54
8. Гетьман Н.О. Мотиви та наслідки залучення іноземних інвестицій в країнах з перехідною економікою/ Львівський національний університет ім. І. Франка//Інвестиційно-інноваційні процеси в економіці. – Секція 7. – 2018 р.
9. Гуткевич С.О. Інвестування: конспект лекцій для студ. спец. 292 / Гуткевич С.О. – К.: НУХТ, 2021
- 10.Задоя А.О. Міжнародна інвестиційна діяльність: навчальний посібник / А.О. Задоя. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля. – 2018р. – 122с.

- 11.Задоя А.О Мотиви міжнародної інвестиційної діяльності //Європейський вектор економічного розвитку. - №1(24). – 2018 р. – с.40-49
- 12.Михайленко, О.Г. Вплив іноземних інвестицій на розвиток економіки України в умовах глобалізації/Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара//Ефективна економіка.-№7.-2020 р.-с.46-61
- 13.Залучення іноземного капіталу// Навчально-інформаційний портал ВП НУБіП України "Ніжинський агротехнічний інститут" [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://moodle.nati.org.ua> (дата звернення: 11.10. 2023)
- 14.Гулик Т.В., Горб Є.Ю. Методи оцінки ефективності інвестиційних проєктів з урахуванням ризиків в умовах невизначеності/ Національна металургійна академія України //Економіка та управління підприємствами. – Том 31(70). - №6. – 2020р. – с.99-106
- 15.Чорній В.В., Лютенко Д.Д. Інвестиційний клімат та інвестиційна привабливість України// Сучасні підходи до управління підприємством: збірник тез та доповідей. -2018 р. – 230 с.
- 16.Крилов Д., Філатова О. Проблеми та перспективи розвитку харчової промисловості та її інвестиційна привабливість в Україні // Проблеми і перспективи економіки та управління. - №4(28). – 2021р. - с. 102-111
- 17.Ризик [Електронний ресурс]: Вікіпедія. Вільна енциклопдія. – Режим доступу: uk.wikipedia.org/wiki/Ризик (дата звернення: 17.10.2023)
- 18.Маркевич К. Л. Реалізація національних економічних інтересів України у залученні прямих іноземних інвестицій. – 2021. – 297 с.
- 19.Ситник Н. С., Вацяк Д. І. Оцінка рівня забезпеченості інвестиційно-інноваційного розвитку економіки України/ Львівський національний університет імені Івана Франка// Економіка. Інвестиційні процеси. - №5.-2021 р.-с.89-95
- 20.Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. - [Режим доступу]: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.10.2023)

21. Ризик [Електронний ресурс]: Вікіпедія. Вільна енциклопдія. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Ряди_динаміки (дата звернення: 15.10.2023)
22. Кравченко В. Темпи зростання та приросту. Фінанси, 2022. URL: <https://livingfo.com> (дата звернення: 16.10.2023)
23. Гуткевич С.О., Пулій О.В. Інвестиційна привабливість: сутність, показники і чинники впливу// Інтелект ХХІ. - № 2. - 2019 р. – с.88-93
24. Офіційний сайт Мінфін. [Електронний ресурс]. - [Режим доступу]: <https://minfin.com.ua> (дата звернення: 18.10.2023)
25. Калусенко В. В. Аналіз інвестиційного портфеля банків України та стратегія управління ним //Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. – 2019. – №. 1. – С. 63-78.
26. Венгуренко Т. Г., Плахотнюк В. В. Аналіз інвестиційної привабливості України/ Навчально-науковий інститут фінансів//Економіка. Інвестиційні процеси. - №4.-2020 р.-с.103-111
27. Офіційний сайт Європейської бізнес асоціації. [Електронний ресурс]. - [Режим доступу]: [http:// www.eba.com.ua/](http://www.eba.com.ua/) (дата звернення: 19.10.2023)
28. Офіційний сайт Національного банку України. [Електронний ресурс]. - [Режим доступу]: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 19.10.2023)
29. Доброскок А.К. Міжнародні інвестиції України. Проблеми та перспективи їх утворення/ Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна// Вісник ХНУ В Н Каразіна. Серія міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. - 2019 р. - №10. - с.132-138
30. Коефіцієнт кореляції [Електронний ресурс]: Вікіпедія. Вільна енциклопдія. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Коефіцієнт_кореляції (дата звернення: 18.10.2023)
31. Коефіцієнт детермінації [Електронний ресурс]: Вікіпедія. Вільна енциклопдія. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Коефіцієнт_детермінації (дата звернення: 20.10.2023)

32. Оцінка обсягів прямих іноземних інвестицій, в яких кінцевим контролюючим інвестором є резидент (round-tripping) за 2010-2022 р: Національний банк України. [Електронний ресурс]. - [Режим доступу]: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FDI_round_triping_ICL-DFS_pr.pdf?v=6 (дата звернення: 10.10.2023)
33. Офіційний сайт Організації для економічної кооперації та розвитку. [Електронний ресурс]. - [Режим доступу]: <https://www.oecd.org> (дата звернення: 21.10.2023)
34. Фатюха Н.Г., Рябченко І.А. Дослідження прямих іноземних інвестицій у розрізі регіонів України/ Національний університет "Запорізька політехніка"// Ефективна економіка. - №10. - 2021 р.
35. Панкова Л.І., Камалова-Кутинець О.М. Аналіз тенденцій та перспектив залучення іноземних інвестицій в умовах економіки війни/ Черкаський державний технічний університет// Проблеми сучасних трансформацій. - №6. - 2022 р.
36. Крук В.В., Федорчук О.С. Аналіз ефективності залучення та використання прямих іноземних інвестицій в Україні/ Університет державної фіскальної служби України// Збірник наукових праць. - №1. - 2018 р. - с. 90-103
37. Офіційний сайт World Integrated Trade Solution: URL: <https://wits.worldbank.org/Default.aspx?lang=en> (дата звернення: 01.11.2023)
38. Нова Україна: стимулювання інвестицій у свободу, мир та процвітання. Проект USAID з економічного розвитку, управління та зростання підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.usaid.gov.ua> (дата звернення: 01.11.2023)
39. Уряд робить ставку на розвиток чотирьох пріоритетних галузей. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua> (дата звернення: 01.11.2023)
40. Офіційний сайт Інвестиційної ініціативи уряду України Advantage Ukraine. URL: <https://advantageukraine.com> (дата звернення: 01.11.2023)

41. Розвиток машинобудування в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення: монографія; ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України”; наук. редактор д.е.н., проф. С. О. Іщук. – Львів, 2022. – 137 с. (Серія “Регіони: моніторинг, прогнози, моделі”).
42. Вовк О. М. Технології оптимізації ресурсних потоків на підприємствах електроенергетики// Ефективна економіка. - № 1. - 2020 р.
43. Результати експорту українського АПК за 2021 та 2022 роки: портфолію від УКАБ. Міністерство аграрної політики та продовольства України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://minagro.gov.ua> (дата звернення: 02.11.2023)
44. Нейтер Р. Втрати на \$40 млрд: як через війну страждає аграрний сектор України. Економічна правда, 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua> (дата звернення: 15.11.2023)
45. Гальцова О.Л., Шмиголь Н.М. Розвиток харчової промисловості: макро-, мезо- та мікро рівні. Вісник Харківського Національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Серія „Економічні науки”: збірник наукових праць/ Харків, 2018. № 4. С. 3–14
46. Енергетична стратегія. Міністерство економіки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.mev.gov.ua/reforma/enerhetychna-stratehiya> (дата звернення: 10.11.2023)
47. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України [Електронний ресурс]: Закон України № 2163- VII із змінами, внесеними 01.01.2024 р. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення: 12.11.2023)
48. Славкова А.А., Колісник Д.Р. Інвестиційна привабливість України: реалії в умовах війни та перспективи повоєнної відбудовито/ Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана // Економіка та суспільство. - Випуск 56. - 2023 р.
49. Державна служба статистики України. Транспорт України. 2022. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/10/zb_Trans_22.pdf (дата

- звернення: 16.11.2023)
50. World Investment Report 2023. UNCTAD. [Електронний ресурс]. - [Режим доступу]: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2023_overview_en (дата звернення: 25.11.2023)
51. Руденко О.А. Особливості формування та регулювання інвестиційних заходів у Сполучених Штатах Америки // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - Випуск 23. - 2019 р. - с. 82-86
52. Малахова Ю.А., Хобта М.О., Гончар Т.М. Зарубіжний досвід стимулювання інвестиційної активності підприємств / Національний транспортний університет // Ефективна економіка. - №2. - 2021 р.
53. Регулювання іноземних інвестицій у США, Британії, Франції та Німеччині. URL: <https://iqdecision.com/ua/regulyuvannya-inozemnih-investicij-u-ssha-britaniyi-franciyi-ta-nimechchini/> (дата звернення: 26.11.2023)
54. Інвестиційна діяльність Великої Британії. URL: <https://ybcase.com/ua/company-services/invest/soprovozdienie-investicionnoj-deatelnosti-v-velikobritanii> (дата звернення: 15.11.2023)
55. Касянок К. Г. Міжнародний досвід залучення прямих іноземних інвестицій в умовах фінансових дисбалансів // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - Випуск 18. – 2018р. – с.38-44
56. Гуторов О.І. Інвестиційна стратегія підприємства: принципи, методи та етапи розробки // Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія „Економічні науки”. - №2. - 2021 р. - с. 212-226
57. Діденко Є.О., Гапич О.В. Управління інвестиційною стратегією підприємства / Київський національний університет технологій та дизайну // Ефективна економіка. - №12. - 2019 р.
58. Корнієва Ю. Державне регулювання інвестиційної діяльності: підручник. Київ: Центр учбової літератури, 2018 р. 620 с.
59. Гуткевич С.О. Інвестування: міжнародний досвід. Монографія / С.О.Гуткевич, П.О.Сидоренко, А.С. Соломко, Р.Смик, В.Рябенко; за заг. ред. проф.Гуткевич С.О. – Харків «Діса плюс», 2017. – Т 2. - 216 с.

60. Кравченко І. Й. Статистичний аналіз інвестицій в харчову промисловість України та механізми їх стимулювання за умов сучасної продовольчої кризи/ Національний університет харчових технологів//Економіка та держава. - №5. – 2022р. – с.115-120
61. Про зовнішньоекономічну діяльність України [Електронний ресурс]: Закон України № 959-ХІІ, редакція від 31.12.2023р.— Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення: 28.10.2023)
62. САМБОРСЬКА О.Ю. Людський капітал як фактор економічного зростання/Вінницький національний аграрний університет //Економіка АПК. №6. - 2019 р. - с.64-72
63. Людський капітал / В. П. Звонар // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2017. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-59916>
64. Нікольчук Ю.М., Лопатовська О.О. Інвестиційна привабливість України: основні тенденції, проблеми та ключові вектори вирішення/Хмельницький кооперативний торговельно-економічний інститут// Інновації та стабільність.- №1.-2023 р.- с.164-175
65. Територіально-орієнтовані механізми стимулювання інвестицій у повоєнному відновленні України : аналіт. доп. / [Я. А. Жаліло, Н. В. Бахур, А. А. Головка та ін.] ; за наук. ред. Я. А. Жаліла. – Київ : НІСД, 2023. – 78 с.
66. Ринок міжнародних інвестицій/Львівський інститут економіки та туризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Тема 6 (studfile.net). -2019 р.
67. Цимбалюк Ю.А., Корман І.І. Стан іноземного інвестування в Україні/ Уманський національний університет садівництва// Економіка та суспільство. - 2021 р. - № 31. - с.24-31
68. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Розвиток військово-промислового комплексу». Національна рада з відновлення України від наслідків війни. 07.2022 р. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/development-of-the-military-industrial%20complex.pdf> (дата звернення: 20.11.2023).

- 69.Вовк О. М. Технології оптимізації ресурсних потоків на підприємствах електроенергетики// Ефективна економіка. - № 1. - 2020 р.
- 70.Перегуда Р.В., Стасюк Ю.М. Інвестиційна привабливість підприємств харчової промисловості України/ Мукачівський державний університет// Економіка і суспільство. – Випуск 17. – 2018 р. – с. 314-321
- 71.Кравченко І. Й. Статистичний аналіз інвестицій в харчову промисловість України та механізми їх стимулювання за умов сучасної продовольчої кризи/ Національний університет харчових технологів//Економіка та держава. - №5. – 2022р. – с.115-120
- 72.Харитоновна І.Г. Особливості інвестиційної стратегії міжнародної компанії. Регіональна економіка. 2018. № 4. С. 17-24.
- 73.Ткачук І.І., Спіцина Ю.Г. Сутність поняття «інвестиційна привабливість підприємства». Проблеми системного підходу в економіці. 2018. Вип. 5(67). С. 124-129
- 74.Страшинський В.І. Інвестиційне забезпечення підприємств харчової промисловості: стан, тенденції та проблеми. Економіка. Серія «Економіка і право». 2018. Вип. 28. С. 65-72.
- 75.Духімінська Л., Колб О. Іноземне інвестування як одне із джерел наповнення державного бюджету. Вісник Пенітаціарної асоціації України. №4 (10) 2019. С. 135 – 143
- 76.Долгошеєва О.І., Кирильєва А.В., Карінцева О.І. Залучення іноземних інвестицій як інструмент забезпечення конкурентоспроможності і сталого розвитку країни. Вісник СумДУ. Серія Економіка, №3. 2020 С. 199-210
- 77.Вороніна О. О. Вплив інституційного середовища на динаміку ПІІ в Україні. Бізнес Інформ. 2019. № 10. С. 77-82.
- 78.Шевченко Л.В. Фактори впливу на іноземне інвестування України: підходи до класифікації. Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія Економічні науки. №100. 2021. С. 57 – 66.

79. Гаркавенко В. І. Вплив іноземного капіталу на економічний розвиток України. Економіка і прогнозування. 2020. № 1. С. 47-62.
80. Філатова О.М. Закордонний досвід застосування інвестиційних стимулів розвитку харчової галузі/Міжнародний університет бізнесу і права//Економіка та підприємництво. - №1 (124). – 2022р.. – с.94-98
81. Харчук С. А. Стан інвестиційної діяльності підприємств України в умовах економічної нестабільності//Вінницький навчально-науковий інститут економіки Тернопільського національного економічного університету/Економіка та держава № 1.- 2020 р.- с. 66-72
82. Ольвінська Ю. О., Березорудський А. М. Статистичний аналіз інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання в Україні//Ефективна економіка. - №8. – 2021 р.
83. Ричка М.А., Ільченко А.О. Аналіз іноземного інвестування України в глобалізаційних процесах. Інфраструктура ринку. - № 42.-2020 р.-с.46-53
84. Методичні рекомендації до виконання випускної кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня «магістр» спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка» денної та заочної форм навчання [Електронний ресурс] / уклад. Гуткевич С.О. К.: НУХТ, 2022. 48с.
85. Питова Д. В. Міжнародний досвід розвитку туризму на прикладі Франції та Іспанії. «Вплив міжнародного академічного туризму на освітній простір»: тези до наук. конф, м. Київ, 2023 р./ Національний університет харчових технологій, К:НУХТ, 2023 р.
86. Питова Д. В. Інтелектуальний капітал як фактор розвитку економіки. «Освітня міграція: мотиви та пріоритети»: тези до наук. конф, м. Київ, 2023 р./ Національний університет харчових технологій, К:НУХТ, 2023 р.

ДОДАТКИ

Додаток А

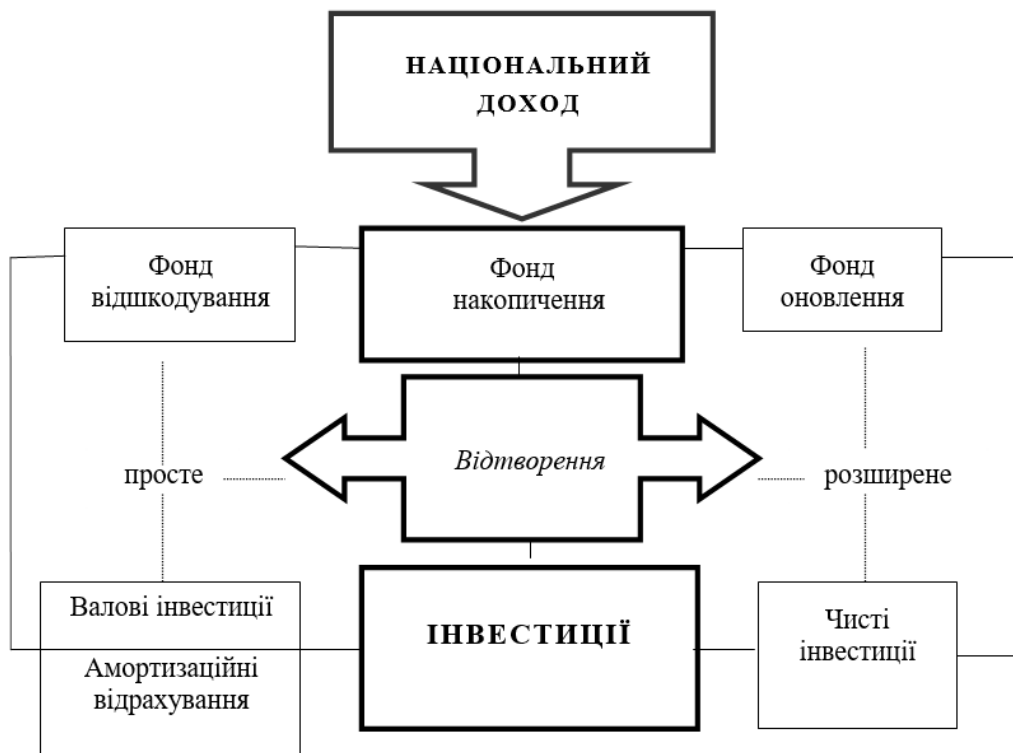

Рисунок А1 Джерела простого і розширеного відтворення

Джерело: [2]

Види ефективності інвестицій

Вид ефективності	Сутність	Ефект
Економічна	Визначається шляхом порівняння фінансових результатів від реалізації проєкту та витрат на його розробку, впровадження, підтримку. Під ефектом часто розуміють збільшення прибутку за рахунок зменшення собівартості, або збільшення виручки завдяки підвищенню якості продукції.	Економічні ефекти від реалізації інвестиційного проєкту: приріст обсягу продажів; зростання продуктивності праці; скорочення управлінських витрат; отримання прибутку від впровадження винаходів і ноу-хау.
Соціальна	Визначається з урахуванням інтересів як народного господарства у цілому, так і окремих регіонів і галузей, конкретних організацій і підприємств, що задіяні у реалізації проєкту. Оскільки суспільство отримує всі результати, передбачається, що воно також несе відповідальність за витрати.	До суспільно значимих ефектів можна віднести: підвищення рівня життя; покращення життєвих умов; підвищення якості здоров'я та збільшення довголіття.
Екологічна	Є результатом взаємодії інвестиційного проєкту з навколишнім середовищем і передбачає визначення цільових та планових екологічних показників та контроль над їх рівнем.	Екологічні ефекти: скорочення промислових викидів; підвищення рівня екологічності та ергономічності товарів та послуг; компенсація дефіциту природних ресурсів за рахунок вторинної переробки; підвищення рівня відповідальності.

Складено автором на основі джерела [14]

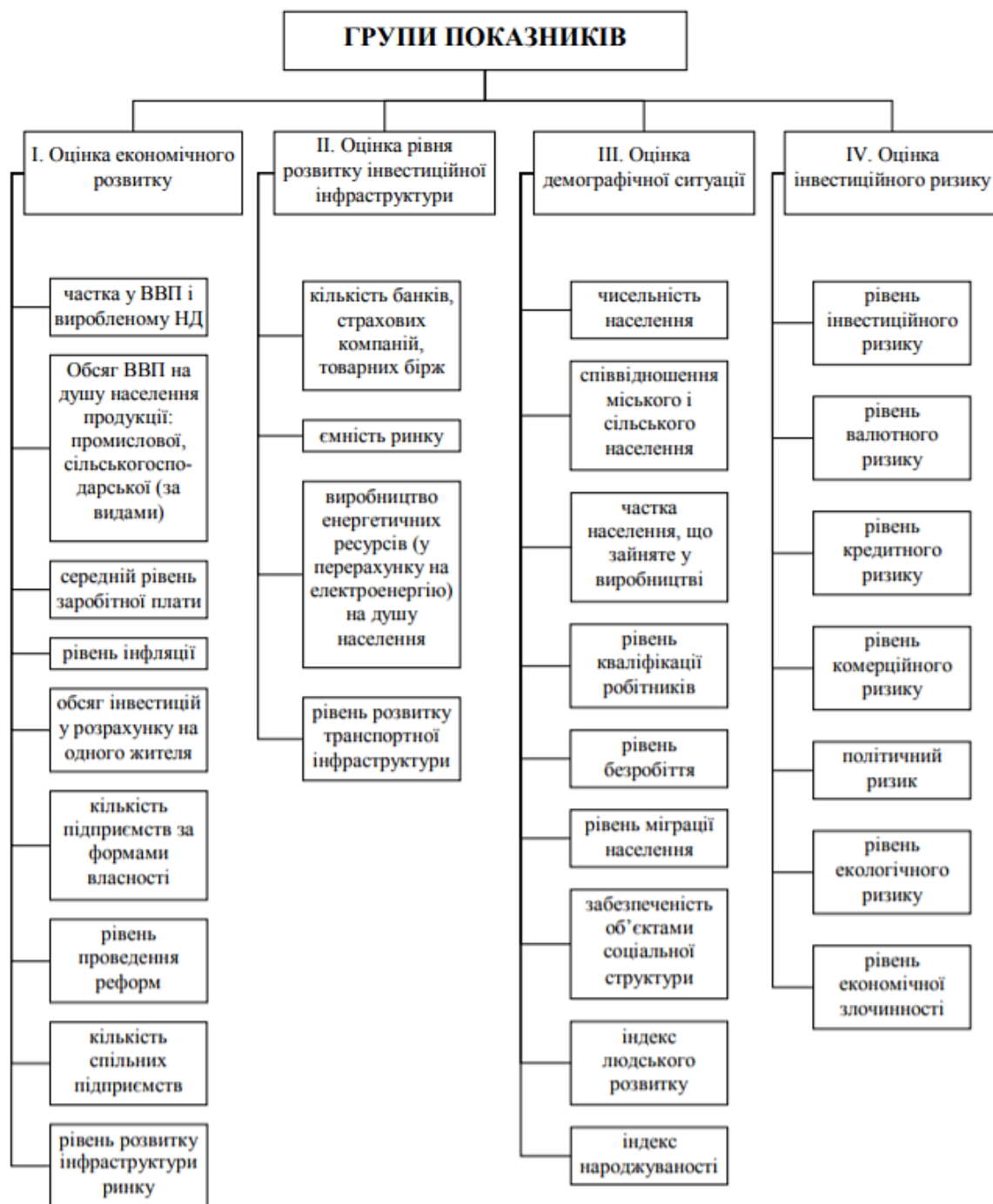

Рисунок В1 Схема показників, що характеризують інвестиційну привабливість об'єктів

Джерело: [16]

Узагальнена оцінка інвестиційної привабливості регіонів України

Групи регіонів по ступеню інвестиційної привабливості	Характеристика інвестиційного клімату	Пріоритетні напрямки інвестування
1	2	3
Регіони, пріоритетні по інвестиційній привабливості	Найбільш високий загальноекономічний потенціал в Україні. Високий рівень розвитку інвестиційної інфраструктури, сприятливий підприємницький клімат. Найбільш високий рівень урбанізації та кваліфікації населення. Висока ємність ринку й факторів виробництва.	Промислове виробництво, транспортна інфраструктура та зв'язок, виробництво будматеріалів, житлове виробництво в міській і приміській зоні, торгівлю, масове харчування й побутове обслуговування, медичні й спортивні установи, банківський і страховий бізнес.
Регіони досить високої інвестиційної привабливості	Досить високий загальноекономічний потенціал. Високий рівень розвитку інвестиційної інфраструктури. Сприятливий підприємницький клімат. Достатній рівень забезпеченості кваліфікованими кадрами. Досить високий рівень споживання товарів та послуг.	Пріоритетні напрямки інвестування ті ж, що й у першій групі (але із трохи меншим рівнем ефективності). У ряді регіонів ефективні інвестиції у виробництво й переробку сільськогосподарської продукції.
Регіони середньої інвестиційної привабливості	Загальноекономічний потенціал значно нижчий через недостатній розвиток промислового виробництва, гірше розвинена інвестиційна інфраструктура, високо розвинене сільське господарство, високий рівень забезпеченості кадрами сільськогосподарського виробництва. Середній рівень	Пріоритетний напрям це аграрний сектор економіки: виробництво сільськогосподарської продукції, переробка сільськогосподарської сировини, виробнича інфраструктура, сільське виробниче й житлове будівництво.

1	2	3
	споживання товарів і послуг населенням.	
Регіони низької інвестиційної привабливості	Найнижчий загальноекономічний потенціал. Недостатньо розвинене як промислове так і сільськогосподарське виробництво, низький рівень інвестиційної інфраструктури найнижчий рівень доходів і споживання товарів і послуг населення.	Інвестиційна активність у цих регіонах повинна бути обмежена у зв'язку з несприятливим інвестиційним кліматом і низькою ефективністю, інвестування можливе лише в особливо ефективні проекти після ретельної експертизи бізнес-планів

Джерело: [9]

Місце/позиція України (серед країн) у міжнародних рейтингах

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Рейтинг легкості ведення бізнесу (Doing Business)	96 (189)	83 (189)	80 (190)	76 (190)	71 (190)	64 (190)		
Рейтинг конкурентоспроможності (IMD World Competitiveness Yearbook)	60 (61)	59 (63)	60 (63)	59 (62)	54 (63)	55 (63)	54 (63)	
Індекс сприйняття корупції (Transparency International)	130 (168)	131 (176)	130 (180)	130 (180)	126 (180)	117 (180)	122 (180)	116 (180)
Індекс економічної свободи (Wall Street Journal & Heritage Foundation)	162 (178)	162 (178)	166 (180)	150 (180)	147 (180)	135 (180)	127 (177)	130 (177)
Індекс глобалізації KOF (KOF Swiss Economic Institute)	42 (207)	41 (207)	45 (207)	49 (209)	45 (209)	44 (209)	45 (208)	44 (196)
Глобальний інноваційний індекс	64 (141)	56 (128)	50 (127)	43 (126)	47 (129)	45 (131)	49 (132)	57 (132)
Індекс глобальної конкурентоспроможності (World Economic Forum)	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2019/2020	2020/2021			
	79(140)	85 (138)	81 (137)	85 (144)	85 (144)			

Джерело: [18]

СТРУКТУРА ІМПОРТУ ТА ЕКСПОРТУ ТОВАРІВ УКРАЇНИ ЗА 2018 Р.

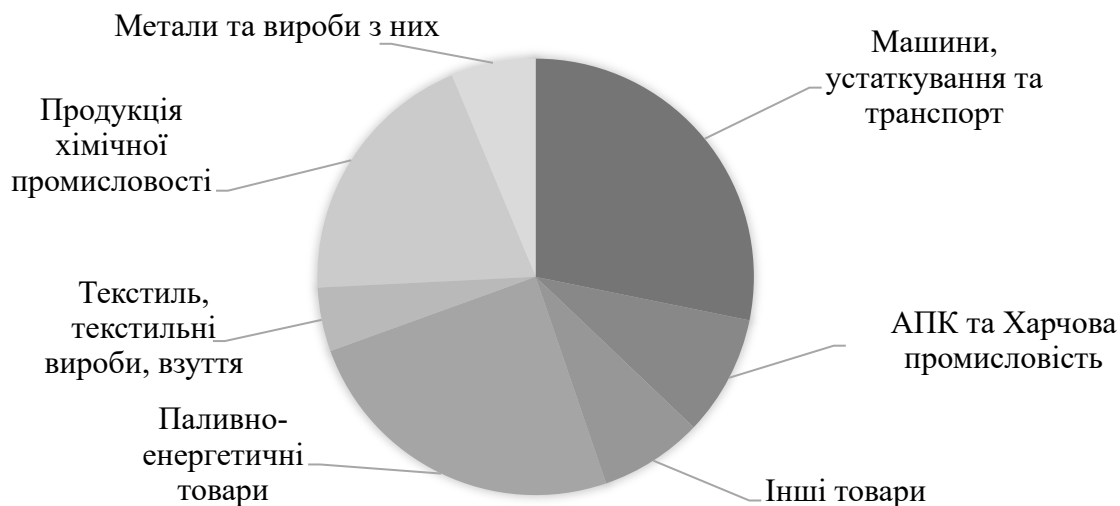

Рисунок Е1 Структура імпорту товарів України, 2018 р.

Джерело: [20]

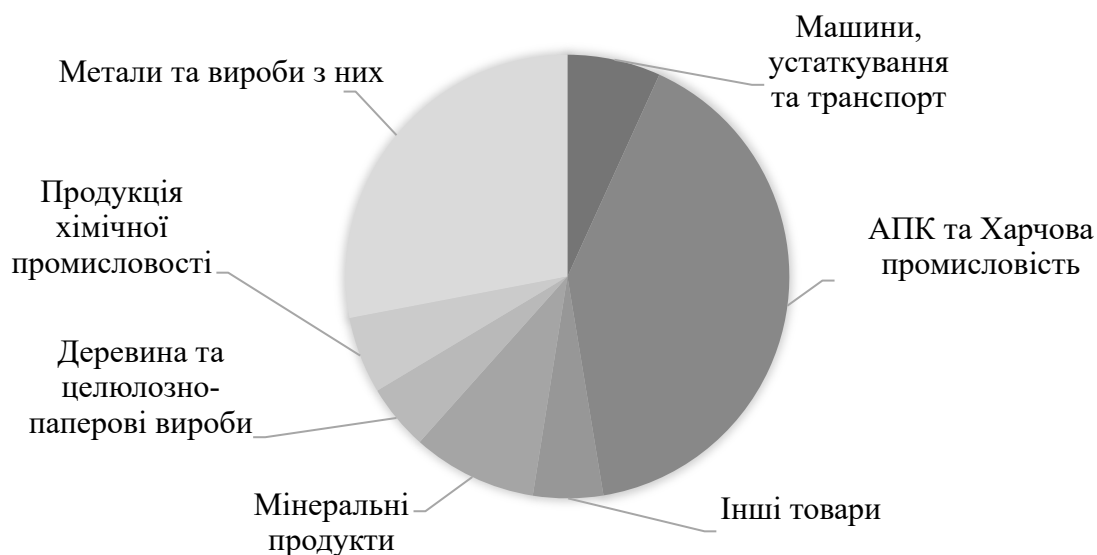

Рисунок Е2 Структура експорту товарів України, 2018 р.

Джерело: [20]

СТРУКТУРА ІМПОРТУ ТА ЕКСПОРТУ ТОВАРІВ УКРАЇНИ ЗА 2022 Р.

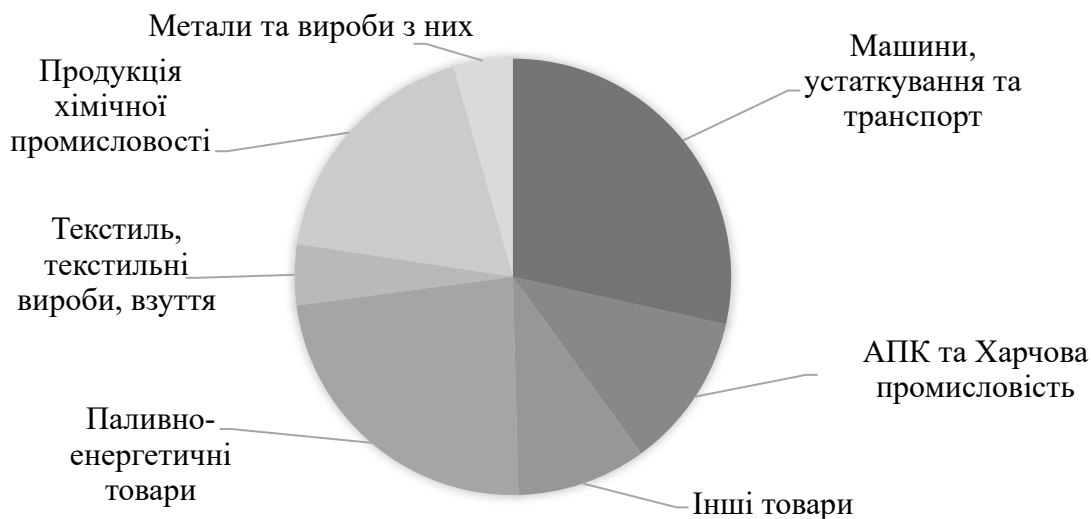

Рисунок Ж1 Структура імпорту товарів України, 2022 р.

Джерело: [20]

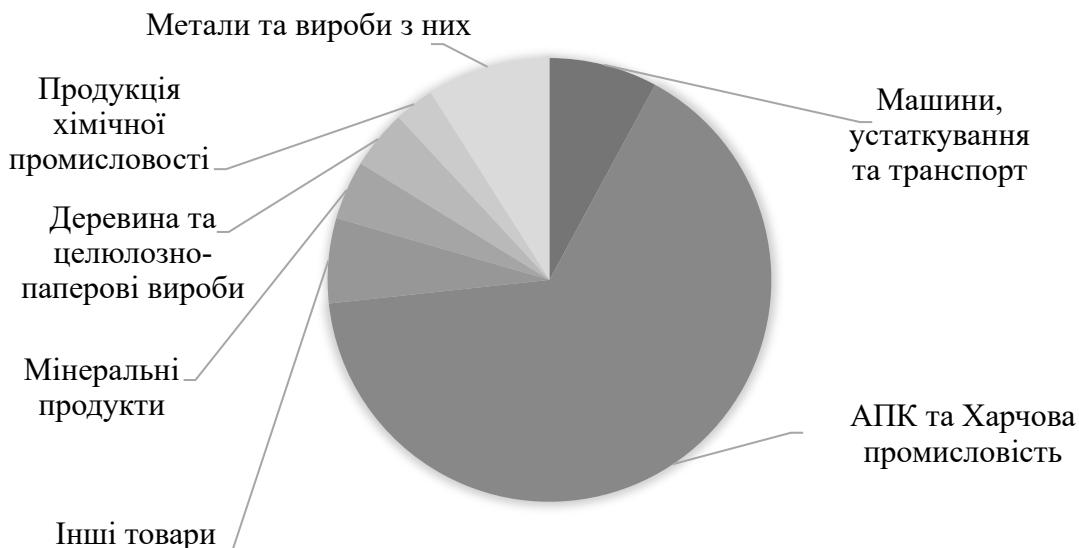

Рисунок Ж2 Структура експорту товарів України, 2022 р.

Джерело: [20]

Динаміка міжнародної інвестиційної позиції України, млн.дол

	31.12.2018	31.12.2019	31.12.2020	31.12.2021	31.12.2022
Чиста міжнародна інвестиційна позиція	-26438	-27727	-21903	-26194	-2806
Активи					
Прямі інвестиції	3524	4343	3958	3885	2837
Портфельні інвестиції	129	546	703	616	1281
Інші інвестиції	104315	110662	115968	123657	135562
Резервні активи	20820	25302	29133	30941	28494
Пасиви					
Прямі інвестиції	49829	56810	55142	69926	54691
Портфельні інвестиції	32674	38575	37500	38329	35939
Відношення прямих інвестицій до портфельних	1.53	1.47	1.47	1.82	1.52
Інші інвестиції	72723	73195	76015	74524	79659

Джерело: [28]

Дані для кореляційного аналізу залежності обсягів ПІІ від індексу
привабливості України

Рік	Індекс привабливості, балів, X	ПІІ, млн.дол., Y	X-x	Y-y	(X-x) (Y-y)	(X-x) ²	(Y-y) ²
2018	3.08	4455	0.35	997.8	349.23	0.1225	995604.8
2019	2.9	5860	0.17	2401.8	408.476	0.0289	5773447
2020	2.46	-868	-0.27	-4325.2	1167.8	0.0729	18707355
2021	2.73	6687	0	3229.8	0	0	10431608
2022	2/48	1152	-0.25	-2305.2	576.3	0.0625	5313947.0
n=5	x=2.65	y=3457.2	$\Sigma=0$	$\Sigma=0$	$\Sigma=2501.8$	$\Sigma=0.29$	$\Sigma=412219$ 62.8

Джерело: розроблено на основі [19, 26]

Структура прямих іноземних інвестицій в Україну, млн. дол, 2018-2022 рр.

	Прямі інвестиції	Інструменти участі в капіталі	Інструменти участі в капіталі, крім реінвестування	Реінвестування доходів	Боргові інструменти
2018	4732.2	4069.0	1472.0	2597.0	663.2
2019	6017.4	4909.1	1658.8	3250.3	1108.3
2020	-36.0	272.4	760.1	-487.7	-308.4
2021	7320.0	6135.1	1185.7	4949.4	1184.9
2022	556.9	788.3	460.9	327.4	-231.4

Джерело: [28]

Динаміка географічної структури розподілу ПІІ в Україну, млн. дол.

	2016	2018	2021	2022
Австрія	236.0	59.7	167.8	121.8
Данія	18.7	67.5	47.3	31.2
Іспанія	49.3	65.6	63.7	4.2
Канада	37.3	4.8	10.6	8.1
Кіпр	-796.3	1019.8	1674.4	-73.8
Люксембург	74.5	15.7	321.1	262.4
Нідерланди	782.6	923.1	1435.2	-537.1
Німеччина	257.1	341.4	695.3	-283.1
Польща	114.3	143.2	227.9	97.2
Сполучене королівство Великої Британії та Північної Ірландії	347.1	88.6	245.5	266.8
США	25.1	127.8	326.6	215.4
Угорщина	190.2	96.5	128.0	150.4
Франція	134.9	119.6	177.2	213.7
Швейцарія	292.3	764.2	693.3	362.0
Швеція	38.9	110.9	160.9	43.4
Країни ЄС	1658.8	3311.9	5443.9	-70

Джерело: [28]

Динаміка прямих іноземних інвестицій та доходів з ПІІ, млн. дол.

	2017		2019		2021	
	ПІІ	Доходи від ПІІ	ПІІ	Доходи від ПІІ	ПІІ	Доходи від ПІІ
Сільське, лісове та рибне господарство	257.6	353.8	38.0	284.0	1,127.8	1,475.1
Промисловість	1,705.4	1,334.3	2,480.2	2,368.1	4,039.5	9,289.5
Добувна промисловість	670.1	990.8	1,150.6	1,180.7	1,730.5	4,700.3
Переробна промисловість	1,090.8	444.5	829.0	1,210.2	1,867.7	4,101.0
Харчова промисловість	458.2	214.3	483.1	593.8	260.5	407.6
Хімічна промисловість	-174.0	-141.9	553.6	575.9	300.9	485.1
Металургійне виробництво	247.9	-173.7	-797.0	-541.3	1,013.8	2,390.6
Будівництво	66.4	87.4	125.2	76.6	74.1	67.3
Оптова та роздрібна торгівля	358.2	651.3	862.9	1,655.3	656.7	1,949.6
Транспорт	120.7	161.3	345.6	378.9	165.9	361.6
Фінансова та страхова діяльність	1,073.4	752.4	1,172.0	981.7	644.6	1,043.7
Операції з нерухомим майном	48.4	13.7	494.1	405.2	347.3	375.9
Разом	3,726.9	3,671.1	6,017.4	6,883.9	7,320.0	15,680.6

Джерело: [28]

Потоки ПІІ у світі за 2021-2022 рр., млн. дол. США

	ПІІ з країни		Різниця, %	ПІІ в країну		Різниця, %
	2021	2022		2021	2022	
Світ	1709949	1291007	-24.50	1709949	1291007	-24.50
США	378719	402641	6.316	405296	318370	-21.44
Китай	178798	149692	-16.27	344075	180167	-47.63
Канада	97003	79267	-18.28	65678	52627	-19.87
Велика Британія	84926	129618	52.62	-71180	14095	119.80
ЄС	436148	94350	-78.36	167908	-147714	-187.97
Німеччина	165157	142788	-13.54	46462	11039	-76.24
Іспанія	-1057	39463	3833.49	18947	33973	79.30
Франція	15512	31686	104.26	26973	42225	56.54
Бельгія	33010	24171	-26.77	11585	-1707	-114.7
Чеська республіка	7733	2474	-68	9049	9856	8.91
Польща	1783	1988	11.49	29462	29203	-0.87
Італія	27961	-1872	-106.69	-8954	19920	322.47
Україна	-198	529	367	6687	1152	-82.8

Джерело: розроблено на основі [33]